

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİLERİ
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
ŞANLIURFA ŞEHİRİ ÖRNEĞİ**

Mahmut ÖNCÜ

ŞANLIURFA-2019

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİLERİ
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
ŞANLIURFA ŞEHİRİ ÖRNEĞİ**

Mahmut ÖNCÜ

**Danışman
Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ**

ŞANLIURFA-2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz COĞRAFYA Anabilim Dalı 165225011 numaralı Mahmut ÖNCÜ'nün hazırladığı "Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Şanlıurfa Şehri Örneği" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 13/06/2019 tarihinde, saat 13:00 'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

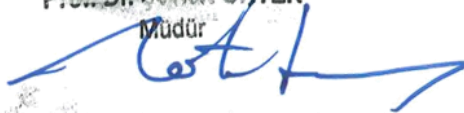
13/06/2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ	Kabul	
Üye	Prof. Dr. M. Sait ŞAHİNALP	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi. Adnan ALKAN	Kabul	

Bu tezin COĞRAFYA Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

08...at./2019

Prof. Dr. Seyket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntılar, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı	Mahmut ÖNCÜ
Öğrenci Numarası	165225011
Enstitü Anabilim Dalı	Coğrafya Anabilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Başlık (Türkçe)	Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Şanlıurfa Şehri Örneği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen **Yüksek Lisans Tez** çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 107 sayfalık kısmına ilişkin, 27/06/2019 tarihinde şahsım/danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılarım bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağımı gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığımı, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

27/06/2019
Mahmut ÖNCÜ
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 27/06/2019

Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ
İmzası

ÖZET

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ŞANLIURFA ŞEHİRİ ÖRNEĞİ

ÖNCÜ, Mahmut

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafya Anabilim Dalı

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ

Haziran, 2019, 103 sayfa

Bu araştırmada Şanlıurfa Şehri'nin merkez ilçeleri olan Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye İlçelerindeki okullarda öğrenim gören 11.sınıf ortaöğretim öğrencilerinin harita beceri düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Harita becerileri coğrafi beceriler içerisindeki en kapsamlı becerileri oluşturmaktadır. Bu nedenle harita becerilerinin öğrencilere kazandırılması oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin harita becerileri orta düzeydedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya dersine ilgi düzeylerinin ve coğrafya öğretmenlerinin teknoloji kullanma sıklığının yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin haritalarla ilgili uygulamalara katılma ve coğrafya dersinde öğretmenin harita veya atlas kullanma sıklığının düşük, taslak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin başarı ortalamasının taslak harita örnekleri oluşturmayan öğrencilerin başarı ortalamalarına göre biraz daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Coğrafya dersinde öğretmenin teknolojiyi kullanma sıklığının harita becerileri üzerinde anlamlı bir farka neden olduğu tespit edilmiş, ancak bu farkın öğretmenin teknolojiyi sık kullanıyor diyen öğrenciler aleyhine olduğu tespit edilmiştir. Matematik dersi başarı puanının harita becerileri düzeylerini anlamlı yordadığı, küre kullanma sıklığının harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir farka neden olduğu ve bu

anlamli farkin 6ğretmenin kũreyi sık kullanıyor diyen 6ğrenciler lehine olduğu, 6ğrencilerin cinsiyet ile coğrafya dersine ilgi dũzeyi arasında anlamli bir ilişki olduğu tespit edilmiş, bu anlamli ilişkinin erkek 6ğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Eğitim, Harita Becerileri, Kartografya, şanlıurfa şehri, Orta6ğretim

ABSTRACT

A STUDY ON DETERMINING MAP SKILLS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS: SANLIURFA CASE

ÖNCÜ, Mahmut

Master's Thesis

Department of Geography

Advisor: Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ

June, 2019, 103 pages

This study aims to determine map skills of secondary school students that study in central districts - Haliliye, Karaköprü and Eyyübiye – of Sanliurfa. Map skills are the most comprehensive skills among geographical skills. Therefore, it is important that these skills are taught to students. The present study is a descriptive survey model that is derived from quantitative research methods.

According to the findings of the study, map skills of secondary school students that participate into the study are at intermediate levels. It is found that the students' interest in geography lesson is high. Similarly, geography teachers' technology use frequency is also high. The study demonstrates that students' participation into map-based applications and teachers' frequency of map or atlas use in geography lessons are low. In addition, it is determined that the average achievement level of students that do draft map creation practice is relatively higher than that of those who do not.

The study finds that teachers' technology use frequency in geography lessons results in a meaningful difference for map skills. However, this difference weighs against the students that report our teacher uses technology frequently. Achievement scores in maths lesson predict map skills in a meaningful way. Likewise, globe use frequency results in a meaningful difference for map skills, and this difference weighs for the students that report our teacher uses the globe frequently. It is also found that there is a

meaningful correlation between gender and interest in geography lesson, and this difference is determined to weigh for male students.

Keywords: Geography, Education, Map Skills, Cartography, Sanliurfa, Secondary School

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİLERİ
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ŞANLIURFA
ŞEHİRİ ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	II
ORIJİNALLIK RAPORU VE BEYAN BELGESİ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR.....	XII
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
HARİTALAR LİSTESİ.....	XV
GRAFİKLER LİSTESİ.....	XVI
EKLER LİSTESİ.....	XVII

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM	1
1.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	2
1.3. ALT PROBLEMLER.....	2
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.6. SAYILTIAR (VARSAYIMLAR)	5
1.7. SINIRLILIKLAR	5

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. COĞRAFYANIN TANIMI	6
2.2. COĞRAFYA EĞİTİMİ.....	8
2.3. COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ	9
2.4. COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN AMAÇLARI	11
2.5. COĞRAFİ BECERİLER.....	13
2.5. 1. Coğrafi Gözlem	13
2.5.2. Arazide Çalışma	14
2.5.3. Coğrafi Sorgulama	14
2.5.4. Zamanı Algılama	14
2.5.5. Değişim ve Sürekliliği Algılama	15
2.5.6. Tablo, Grafik ve Diyagram Hazırlama ve Yorumlama	15
2.5.7. Kanıt Kullanma	15
2.5.8. Harita Becerileri	16
2.5.8.1. Harita Üzerinde Konum Belirleme.....	17
2.5.8.2. Harita Üzerine Bilgi Aktarma.....	18
2.5.8.3. Amaca Uygun Harita Seçme	18
2.5.8.4. Haritalardan Yararlanarak Hesaplamalar Yapmak.....	19
2.5.8.5. Mekânsal Dağılışı Algılama.....	19
2.5.8.6. Haritayı Doğru Şekilde Yorumlama.....	19
2.5.8.7. Taslak Haritalar Oluşturma.....	20
2.5.8.8. Küre ve Atlas Kullanma Becerileri.....	20
2.6. İLGİLİ ÇALIŞMALAR	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	24
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	24
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	29
3.4. UYGULAMA SÜRECİ	32
3.5. VERİ ANALİZİ	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. KATILIMCILARIN HARİTA BECERİLERİ DÜZEYİNE İLİŞKİN BULGULAR	33
4.2. KATILIMCILARIN COĞRAFYA DERSİNE İLGI DÜZEYİYLE İLGİLİ BULGULAR	34
4.3. KATILIMCILARIN İLGI DÜZEYİNİN CİNSİYETE GÖRE FARKLILIĞINA İLİŞKİN BULGULAR.....	35
4.4. KATILIMCILARIN COĞRAFYA DERSİNDE HARİTA İLE İLGİLİ UYGULAMALARA KATILIMA SIKLIĞINA İLİŞKİN BULGULAR.....	36
4.5. COĞRAFYA DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN HARİTA VEYA ATLAS KULLANMA SIKLIĞINA İLİŞKİN BULGULAR.....	37
4.6. COĞRAFYA DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN TEKNOLOJİ KULLANMA SIKLIĞINA İLİŞKİN BULGULAR.....	38
4.7. KATILIMCILARIN MATEMATİK DERSİNDEKİ NOT ORTALAMALARI İLE HARİTA BECERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BULGULAR	39
4.8. KATILIMCILARIN CİNSİYETİYLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BULGULAR.....	40

4.9. COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN TEKNOLOJİYİ KULLANMA SIKLIĞI İLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ FARKA YÖNELİK BULGULAR	41
4.10. COĞRAFYA DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN KÜRE KULLANMA SIKLIĞI İLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ FARKA YÖNELİK BULGULAR	43
4.11. COĞRAFYA DERSİNDE KATILIMCILARIN TASLAK HARİTA ÖRNEKLERİ OLUŞTURUP OLUŞTURMAMALARI İLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ FARKA YÖNELİK BULGULAR	44
4.12. ŞANLIURFA ŞEHRİNDE EĞİTİM ALAN 11.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİNİN OKULUN BAĞLI BULUNDUĞU İLÇEYE GÖRE FARKLILAŞIP FARKLILAŞMADIĞINA YÖNELİK BULGULAR.....	45

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA	48
5.2. SONUÇ VE ÖNERİLER	56
KAYNAKÇA	58

KISALTMALAR

β	Beta
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemleri
CDÖP	Coğrafya Dersi Öğretim Programı
F	Frekans (Sıklık)
KR 20	Güvenirlilik Katsayısı
Max	Maksimum
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Min	Minumum
N	Kişi Sayısı
Ort	Ortalama
P	Değer
s	Sayfa
Sd	Serbestlik Derecesi
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
Std Sapma	Standart Sapma
Std Hata	Standart hata
t	t değeri
vd	ve diğerleri
vs	vesaire
$\bar{x}$	Ortalama

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 : Okullara Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları.....	25
Tablo 2 : Cinsiyete Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları.....	26
Tablo 3 : Anne Eğitim Düzeylerine Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları.....	27
Tablo 4: Baba Eğitim Düzeylerine Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları	28
Tablo 5 : Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Başarı Testine Ait Madde Ayırt Edicilik ve Madde Güçlük İndeksi.....	31
Tablo 6 : Öğrencilerin Başarı Testi Puanlarına İlişkin Bulgular.....	33
Tablo 7 : Coğrafya Dersine İlgili Düzeyine Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları.....	34
Tablo 8 : Katılımcıların Cinsiyeti İle Coğrafya Dersine İlgili Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Kay-Kare Testi Sonucu.....	35
Tablo 9 : Coğrafya Dersinde Harita İle İlgili Uygulamalara Katılma Sıklığına Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları.....	36
Tablo 10 : Coğrafya Öğretmeninin Harita veya Atlas Kullanma Sıklığına İlişkin Öğrencilerin Verdikleri Cevapların Sayı ve Oranları	37
Tablo 11 : Coğrafya Dersinde Öğretmenin Teknolojiyi Kullanma Sıklığına Göre Katılımcıların Verdikleri Cevapların Sayı ve Oranları.....	38
Tablo 12 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Matematik Dersi Not Ortalamalarının Harita Beceri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analiz Özeti.....	39
Tablo 13 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Matematik Dersi Not Ortalamalarının Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları.....	39
Tablo 14 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Matematik Dersi Not Ortalamalarının Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	40
Tablo 15 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Özeti	40
Tablo 16 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	40

Tablo 17 : Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Harita Beceri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 18 : Coğrafya Öğretmeninin Teknolojiyi Kullanma Sıklığı İle İlgili Varyans Analizine İlişkin Betimsel Bulgular	41
Tablo 19 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Teknoloji Kullanma Sıklığına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 20 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Teknoloji Kullanma Sıklığına İlişkin Anlamlı Farkın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Yapılan Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	42
Tablo 21 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Küre Kullanma Sıklığı İle İlgili Varyans Analizine İlişkin Betimsel Bulgular	43
Tablo 22 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Küre Kullanma Sıklığına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	43
Tablo 23 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Küre Kullanma Sıklığına İlişkin Anlamlı Farkın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Yapılan Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	44
Tablo 24 : Öğrencilerin Taslak Harita Oluşturup Oluşturmama Durumlarına İlişkin T Testi Sonuçları.....	45
Tablo 25 : Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Yapılan Anova Testine İlişkin Betimsel Bulgular.....	46
Tablo 26 : Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Yapılan Anova Testi Sonuçları.....	46
Tablo 27 : Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Yapılan Anova Testi Sonucuna Göre Anlamlı Farkın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Yapılan Dunnett C Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları.....	46

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1 : Araştırma Sahası Lokasyon Haritası.....	4
Harita 2 : Ana Uygulamaların Yapıldığı Okullar.....	25

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1 : Okullara Göre Katılımcı Sayısına İlişkin Sütun Grafiği	26
Grafik 2 : Cinsiyete Göre Katılımcı Sayısına İlişkin Sütun Grafiği	27
Grafik 3 : Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği	28
Grafik 4 : Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği.....	28
Grafik 5 :Katılımcıların Başarı Testi Puanları Ortalamasına İlişkin Histogram Grafiği	34
Grafik 6 : Katılımcıların Coğrafya Dersine İlgi Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği	35
Grafik 7 : Katılımcıların Harita İle İlgili Uygulamalara Katılma Sıklığına İlişkin Sütun Grafiği.....	36
Grafik 8 : Coğrafya Öğretmenlerinin Harita veya Atlas Kullanma Sıklığına İlişkin Sütun Grafiği.....	37
Grafik 9 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Teknolojiyi Kullanma Sıklığına İlişkin Sütun Grafiği	38

EKLER LİSTESİ

EK 1 : Belirtke Tablosu.....ek s.1

EK 2: Orta Öğretim Öğrencilerinin Harita Beceri Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Başarı Testi.....ek s.9

EK 3: Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Belgesi.....ek s.17

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar ve sınırlılıklar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM

Coğrafya, “İnsan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri, bu etkileşimler sonucunda gelişen faaliyetlerle durumları dağılışı, ilişki kurma, karşılaştırma, nedensellik ilkelerine bağlı kalarak ve çeşitli araştırma yöntemleri uygulayarak araştırıp inceleyen, elde ettiği sonuçları bir sentez halinde ortaya koyan, kendi içerisinde çok sayıda bilim dallarından oluşan bir bilim topluluğudur” (Özçağlar, 2011, s. 2). Coğrafya insanların çevreleri ile olan ilişkilerini kendi ilkeleri doğrultusunda ele almakta, çeşitli yöntemlerle araştırarak sonuçlarını bir sentez şeklinde ortaya koymaktadır.

Akinoğlu; “Coğrafya bir toplum bilimidir. Toplumda yaşayan insanların yaşadığı ortamı bilmesi gerekir” (Akinoğlu, 2006, s. 27). Yaşadığı coğrafyayı bilmeyen, tanımayan bir toplum yaşadığı ortam hakkında yeterince söz sahibi olamayacak, yaşadığı ortamdan yeterli ölçüde yararlanamayacak, yaşadığı ortamda karşılaştığı olumsuzluklara ve bu olumsuzluklar neticesinde ortaya çıkan sorunlara çözümler üretemeyecektir bu da daha birçok yeni sorunu beraberinde getirecektir.

Bu yüzden coğrafya ve coğrafyaya bağlı olarak coğrafi beceriler bireylerin çevrelerini tanımları, anlamlandırmaları, çevre ile olan ilişkilerini yönlendirme konusunda rehberlik vazifesi görmektedir. Eğitim sistemimizde ilköğretimde Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve ortaöğretimde ise Coğrafya dersi ile coğrafyaya yönelik beceriler eğitim ve öğretimin ilk kademesinden itibaren öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Coğrafi bilgi ve beceriler, yaşamın her dönemindeki aktiviteler için önem arz etmektedir. İnsanın gerçekleştirdiği faaliyetler, sürekli yapılan ve günlük hayatta önemli olan ve ihtiyaç duyulan okula, markete, sinemaya gitme gibi olağan aktiviteler olabildiği gibi; ilk defa yapılan bir gezi, bir başka ülkeye gitme ve dünya turuna çıkma gibi birçok insanın hayatında çok nadir yapabildiği geziler olabilir.

Bu nedenle de insanların karşılaştığı problemleri çözebilmeleri için coğrafya bilgisine ve coğrafi becerilere ihtiyaçları vardır (Parker, 2001'den aktaran Sönmez, 2010).

Coğrafi beceriler içerisinde büyük bir öneme sahip becerilerden biri harita becerileridir. Harita becerileri öğrencilerin mekânı doğru tanımaları, tanıdıkları mekândan doğru şekilde yararlanmaları, olumsuzluklara karşı tedbirler almaları konusunda bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Mekânı doğru tanımak ve algılamak için haritaları doğru anlamak ön koşuldur. Nitekim haritaları anlamak ise ancak harita becerilerine sahip olmakla mümkündür. İnsanlar ekonomik faaliyetlerin dağılışında, doğal kaynakların tespitinde ve bunların yayılış sahalarının dağılışında, doğal kaynakların kullanımına ilişkin proje ve planlamaların hazırlanmasında, ülke güvenliğinin sağlanmasında, ulaşım planlamalarında ve yol güzergâhlarının tespitinde, alanla ilgili çalışmalarda vb. birçok alanda haritalardan yararlanmaktadır (Koç ve Bulut, 2014, s. 3). İnsanın canlı bir varlık olarak bir mekânda yaşama zorunluluğu ve yaşadığı mekândan yararlanma ihtiyacı onu yaşadığı mekânı tanımaya mecbur kılmaktadır. Bu yüzden insanlar mekânı doğru algılamaya çalışmakta bunun için de haritalara ve buna bağlı olarak harita becerilerine ihtiyaç duymaktadır. Harita becerileri insanların gerek sosyal faaliyetlerinde, gerekse ekonomik faaliyetlerinin şekillenmesinde büyük bir öneme sahiptir.

Bu amaçla harita becerilerinin öğrencilere kazandırılması coğrafya eğitiminde oldukça önem taşımaktadır. Bu çalışma ile de Şanlıurfa Şehri'nde ortaöğretim (11.sınıf) öğrencilerinin harita becerileri düzeylerini tespit edilmesi amaçlanmıştır.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Şanlıurfa Şehri'ndeki okullarda öğrenim gören ortaöğretim (11.sınıf) öğrencilerinin harita becerileri ne düzeydedir ?

1.3. ALT PROBLEMLER

1-Katılımcıların harita becerileri ne düzeydedir?

2-Katılımcıların Coğrafya dersine ilgisi ne düzeydedir?

3-Katılımcıların ilgi düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

4-Katılımcıların Coğrafya dersinde harita ile ilgili uygulamalara katılıma sıklığı ne düzeydedir?

5-Coğrafya dersinde Coğrafya öğretmenin harita veya atlas kullanma sıklığı ne düzeydedir?

6-Coğrafya dersinde Coğrafya öğretmenin teknoloji kullanma sıklığı ne düzeydedir?

7-Katılımcıların matematik dersindeki not ortalamalarının harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı belirleyici bir etkisi var mıdır?

8-Katılımcıların cinsiyetinin harita becerileri düzeyleri üzerinde anlamlı belirleyici bir etkisi var mıdır?

9- Coğrafya Öğretmenin teknolojiyi kullanma sıklığının harita becerileri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?

10-Coğrafya dersinde Coğrafya öğretmenin küre kullanma sıklığının harita becerileri üzerinde anlamlı belirleyici bir etkisi var mıdır?

11-Coğrafya dersinde katılımcıların taslak harita örnekleri oluşturup oluşturmamalarının harita becerileri üzerinde anlamlı belirleyici bir etkisi var mıdır?

12-Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeyleri Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşmakta mıdır?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

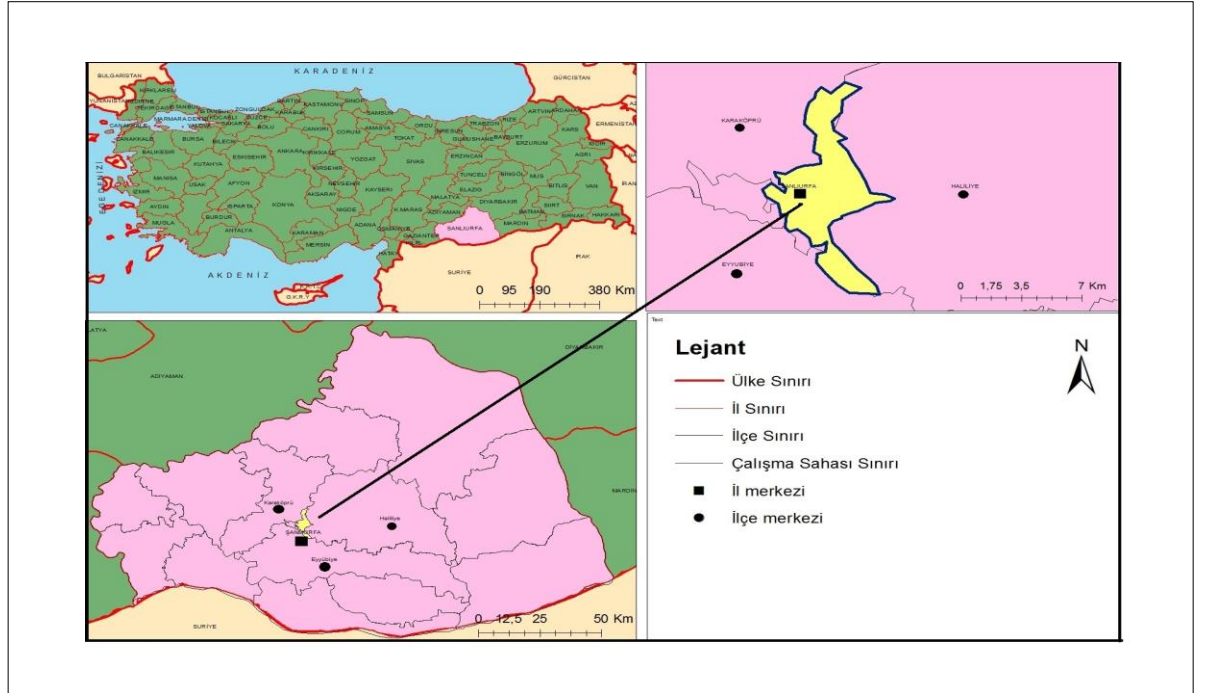
Haritalar coğrafya eğitim ve öğretiminin en önemli materyallerinden biridir. Haritalar sayesinde insanlar üzerinde bulunduğu dünyayı ve yaşadığı çevreyi daha yakından tanıma imkanı bulmakta ve analiz edebilmektedir. Meydana gelen coğrafi olay ve durumların mekânsal yönlerini daha iyi anlayabilme gibi becerilerin geliştirilmesi açısından da haritalar oldukça önemli bir rol oynamaktadır (İncekara ve Kantürk, 2010, s. 240). Son yıllarda teknolojiye bağlı gelişmeler ve Coğrafi Bilgi Sistemlerinin gelişmesiyle haritalar oldukça modern yöntemlerle dijital ortamda kullanım amaçlarına göre hazırlanmakta ve insanların hizmetine sunulmaktadır (İncekara, Karatepe ve Karaburun, 2008, s. 98).

Coğrafya eğitim ve öğretiminde oldukça önemli bir yere sahip olan haritaları okuyabilmek ve doğru yorumlamak büyük bir önem taşımaktadır. Haritaları doğru anlamak ve yorumlamak ise ancak harita becerilerine sahip olmakla mümkündür. Bu yüzden coğrafya eğitiminde harita becerileri oldukça büyük bir öneme sahiptir. Harita becerileri coğrafi beceriler içerisinde en kapsamlı ve en yaygın kullanılan becerileri oluşturmaktadır. Çünkü haritalar çok farklı olay ve olguların dağılışında bu olay ve olguların özelliklerinin belirlenmesinde ve dağılışlarında coğrafyacılar için önemli meteryallerdir (Koç, 2013, s. 19).

Bu nedenle coğrafya öğretim programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan bazı harita becerileri yer almakta ve coğrafya ders kitaplarında bu harita becerileri ile ilgili çeşitli kazanımlar bulunmaktadır.

Bu araştırmada Şanlıurfa Merkez ilçeleri olan Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye İlçelerindeki okullarda öğrenim gören 11. sınıf ortaöğretim öğrencilerinin 2017 Coğrafya öğretim programında yer alan harita becerileri düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Harita 1 : Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Coğrafya dersindeki öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde coğrafi beceriler ve buna bağlı olarak harita becerilerinin kazandırılması oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Coğrafi beceriler geniş bir alanı kapsamakta ve hayatımızın her alanında karşılaşılabilecek problemlere çözüm üretmede kullanılabileceği için hayatı kolaylaştıran ve yaşam için gerekli olan becerileri ifade etmektedir (Demiralp, 2006a). Çünkü harita becerileri, bireyin yaşadığı çevreyi algılamasını, tanımasını ve anlamlandırmasını amaçlamaktadır.

Bu nedenle coğrafya öğretiminde harita çalışmaları oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu araştırma, Şanlıurfa Şehri'nde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin gerek eğitim yaşamlarında, gerek günlük yaşamlarında sıklıkla kullandıkları haritalarla ilgili becerileri ne düzeyde kazandıklarının belirlenmesi, bu becerilerin kazanılmasında etkili olan değişkenlerin tespit edilmesi ve mevcut problemlere çözüm önerileri pekiştirebilmesi açısından önem arz etmektedir.

1.6. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

Hazırlanan veri toplama araçlarının amacına uygun, kapsam geçerliliğine sahip olduğu, öğrencilerin testleri içtenlikle ve dikkatlice cevapladıkları, yapılan değerlendirmelerin objektif ve doğru biçimde yapıldığı, alınan örneklemin genel olarak evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

1.7. SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın sonuçları ;

- 2017-2018 eğitim öğretim yılı ile
- Şanlıurfa Şehri'nde belirli okullarda
- Öğrenim gören 11. sınıf ortaöğretim öğrencilerine
- Uygulanan başarı testlerinin analizleri ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde coğrafyanın tanımı, coğrafya eğitimi, coğrafya öğretiminin önemi, coğrafya öğretiminin amaçları, coğrafi beceriler ve harita becerileri ile ilgili çalışmalara kavramsal düzeyde yer verilmiştir.

2.1. COĞRAFYANIN TANIMI

Geçmişten günümüze insanlar coğrafya ile ilgili çeşitli tanımlar yapmıştır. Zaman içerisinde yapılan bu tanımlamalar insanların coğrafya hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmıştır. İnsan hayatını ve insanların gerçekleştirdiği faaliyetleri oldukça etkileyen faktörleri, bu faktörlerin dağılımlarını ve bu dağılımı ortaya çıkaran nedenleri inceleyen coğrafya bilimini bilmek, tanımını yapmak insanlar için her zaman önem taşımıştır.

Coğrafya kelimesi, eski Yunan Dönemi'nde géo ve graphien kelimelerinin birleşmesinden oluşan géographien, yerin tasviri anlamına gelmekteydi. Coğrafya kelimesini, ilk kez coğrafyanın isim babası olarak kabul edilen Eratosthenes kullanmıştır. İslam bilim dünyasına bu kavram, ilk defa 12. yy.da “cugrafi ya” şeklinde; Türkçeye ise 15. yy.da Fatih Dönemi'nde girmiştir (MEB 9, 2018, s. 25).

Coğrafya insan ve doğal ortam ilişkilerini ve bu etkileşim sonucunda meydana gelen olay ve durumlarının dağılımını incelediği için çok geniş bir araştırma alanına sahip olup, bir çok bilim dalı ile iç içedir. Bu nedenle, ortak çalışma konularına sahip olduğu pek çok bilim dalının verilerine ve yaklaşımlarına gereksinim duyar (Güner ve Çitçi, 2010, s. 138). Bu da bilim insanları tarafından coğrafya ile ilgili birçok tanım yapılmasına neden olmuştur. Bazı tanımlarda coğrafyanın yeryüzünü tasvir eden bir bilim olduğu vurgulanırken, bazı tanımlarda ise coğrafyanın insan ve doğal ortam arasındaki etkileşimler sonucunda ortaya çıkan durumları inceleyen bilim şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

Geçmiş dönemlerde coğrafya denilince akla bir yerin tasviri, doğal ünitelerin genel özellikleri vs. tanımlar gelirken, zaman içerisinde bilim insanları coğrafya biliminin yerin tasvirinden ziyade daha birçok olay ve durumu açıkladığını görmüşlerdir. Bu nedendir ki son yıllarda coğrafyaya modern tanımına uygun anlamlar yüklendiği görülmektedir.

Coğrafya ile ilgili bilim insanları tarafından yapılan bazı tanımlar ise şöyledir: Doğanay'a göre coğrafya, *geographie* terimi *geo*; *yer* ve *graphein*; *tasvir etmek* anlamına gelen iki sözcükten meydana gelmektedir (Doğanay, 1993).

İzbırak'a göre coğrafya, Yeryüzünde meydana gelen olayları farklı yönleriyle tanıtan ve bunları açıklayan bilim dalıdır (İzbırak, 1992).

“Coğrafya birbirinden farklı doğal, beşeri, ekonomik, tarihi ve sosyal ortam ve olgulardan kaynaklanan karmaşık sorunları, kendi prensip ve yöntemlerine uygun olarak araştırıp, özellikle insan ve onun yaşama alanı olan doğal ortamı esas alarak çözümler sunmaya çalışır”(Elibüyük, 1997).

Yine Elibüyük Coğrafyayı, insan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimi dağılıp, karşılaştırma ve nedensellik prensiplerine bağlı kalarak araştıran ve elde ettiği sonuçları sentez olarak veren bir bilimler topluluğudur şeklinde ifade etmiştir (Elibüyük, 1990).

Coğrafya farklı alanlarda meydana gelen bütün fiziki ve beşeri olay ve durumlar arasındaki ilişki ile bu yerler arasındaki karşılıklı etkilenmenin ne gibi yapılar meydana getirdiğini ve mekan üzerindeki etkilerinin neler olduğunu ele almakatadır (Tümerketin ve Özgüç, 2015, s. 2).

Özçağlar “İnsan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri, bu etkileşimler sonucunda gelişen faaliyetlerle durumları dağılıp, ilişki kurma, karşılaştırma, nedensellik ilkelerine bağlı kalarak ve çeşitli araştırma yöntemleri uygulayarak araştırıp inceleyen, elde ettiği sonuçları bir sentez halinde ortaya koyan, kendi içerisinde çok sayıda bilim dallarından oluşan bir bilim topluluğudur” (Özçağlar, 2014, s. 2).

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse coğrafyayı insan ile mekân arasındaki ilişkiyi inceleyen ve bu ilişki neticesinde ortaya çıkan olay ve olguları kendi prensip ve yöntemleriyle ele alıp inceleyen, elde ettiği sonuçları bir sentez dahilinde ortaya koyan bir bilim dalı olarak tanımlamak mümkündür.

2.2. COĞRAFYA EĞİTİMİ

İnsan hayatını doğrudan etkilemesi ve toplumsal yapının ortaya çıkmasında oldukça etkili olması nedeniyle eğitim en önemli süreci ifade etmektedir. Bir ülkenin kalkınması ve toplumun gelişmesi, ancak o ülkede yaşayan insanların eğitilmesi, onlara ülkenin hedeflerine uygun beceri ve yeteneklerin kazandırılması ile mümkündür (Türk, 1999).

Coğrafya Eğitimi insan yaşamının var olduğu andan günümüze önemini koruyarak gelmiştir. İlk insanın ortaya çıkışından itibaren günümüze kadar insanlar doğa ile sürekli bir ilişki halinde olmuştur. Doğal ortamla olan münasebetinden dolayı da onun hakkında çeşitli bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Bu bilgileri kazanma yollarından biri de coğrafya eğitimidir. Ülkemizde coğrafya eğitimi oldukça eskiye dayanmaktadır. Ancak ilk yasal düzenlemeler 19. Yüzyılda Osmanlı devletinin en temel eğitim kurumları olan sıbyan mekteplerinde yapılan değişikliklerle müfredat içerisine coğrafya derslerinin eklenmesi ile olmuştur (Türk, 2007, s. 201). Cumhuriyet döneminden önce ve Cumhuriyet döneminde yaygın eğitim kurumlarında eğitim müfredatlarının bir parçası olarak coğrafya dersleri sürekli okutulmuştur. 20. Yüzyılın hemen başında rüştiyelerde okutulan dersler arasında coğrafya dersleri de yer almaktadır.

Örneğin kızlar rüştiyesinde okutulan dersler içinde coğrafya dersi 2. ve 3. sınıflarda haftada iki saat, 4. sınıfta bir saat okutulmuştur (Taş, 2005, s. 314).

Cumhuriyet döneminde coğrafya ile ilgili ilk çalışmalar 1924 yılında çıkartılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile başlamıştır. İlk dönemlerde coğrafya dersi konuları hayat bilgisi dersi içerisinde yer almıştır. 1936 yılında coğrafya ile ilgili yeni çalışmalar yapılmış ancak yapılan çalışmalar ilköğretim düzeyindedir. Sonraki süreçte coğrafya dersi çeşitli liselerde okutulmaya başlanmış, Coğrafya programı ile ilgili en önemli çalışmalar ise 1941 yılında gerçekleştirilen Birinci Türk Coğrafya Kongresi'nde gerçekleştirilmiştir (Karakuş, 2012, s. 199). Daha sonraki dönemlerde coğrafya ile ilgili çeşitli öğretim programları hazırlanmış ve uygulanmıştır. Son olarak 2017 coğrafya öğretim programı uygulanmaya başlanmıştır.

İnsan ve mekân arasında bir köprü vazifesi gören coğrafya bilimi; insanın yaşadığı ortamı ve mekânı tanımasında ve anlamlandırmasında, evren ve yeryüzü ile

ilgili var olan durumu ya da bunlarda ortaya çıkan değişikliklerin anlaşılmasında oldukça önemli bir role sahiptir (İbret, Aydın ve Turgut, 2018, s. 2).

Coğrafya eğitimi ile öğrencilerin dünyanın farklı mekânlarını, doğal yapısını, insanlarını, ekonomilerini, kültürlerini ve onlarla olan bağlantı ve ilişkilerini anlamaları amaçlanmaktadır. Coğrafya eğitimi ile kazanılan bilgi, öğrenilen kavram ve beceriler sayesinde insanlar kendilerini tanıyabilmekte, dünya ile ilişkilerini ve dünyadaki diğer insanlarla ilişkilerini anlamlandırmakta ve bu ilişkileri geliştirebilmektedir. (Haas, 1989'dan aktaran Öztürk ve Alkış, 2009). Bunun yanı sıra temel bir bilim dalı olan coğrafya yerelde her ülkenin sahip olduğu potansiyelin farkına varmasında rehber bir rol oynamakla beraber küresel ölçekte de bir o kadar önem taşımaktadır. Bu nedenle coğrafya disiplininin temel prensiplerinin öğretilmesi amacıyla bireylere coğrafya eğitimi verilmektedir (Artvinli ve Kaya, 2010, s. 94).

2.3. COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ

İnsanoğlu dünyaya ayak bastığı ilk günden bugüne coğrafya ve çevre ile iç içe olmuştur (Özey, 2010). Tarihin her döneminde insanlar, içinde yaşadıkları mekânı, toplumu ve dünyayı coğrafya bilimini öğrenerek tanıyabileceklerini görmüşlerdir. Bu sayede dünyada yeni yeni yerler, kaynaklar ve kültürler keşfederek güçlenmişlerdir.

Buldukları yeni yerlerin uygun olanlarına yerleşmiş, ekonomik değer arz eden kaynaklarından faydalanmış ve yeni yaşam alanları oluşturmuşlardır.

Coğrafyanın, doğa ile insan arasında ilişki kurması, coğrafya biliminin globalleşen dünyada gelişen bir bilim dalı olması, coğrafya ile kazandırılan becerilerin insan hayatında geniş bir yer kaplaması coğrafya biliminin önemini daha da artırmıştır (Prokop, Prokop ve Tunnicliffe, 2007'den aktaran Kocalar ve Demirkaya, 2014). İnsanın hayatının her safhasında işini kolaylaştıran coğrafi beceriler, bilgileri günlük yaşamda kullanabilme alışkanlığının yanı sıra ayrıca, olaylara farklı perspektiflerden bakabilmeyi, özgür ve yaratıcı düşünmeyi sağlaması ileriye dönük çözümler üretbilmesi açısından da önemlidir. Bu da coğrafya öğretimini önemli kılan diğer unsurlardan biridir (Akbulut, 2004, s. 216). Birçok bilimde olduğu gibi coğrafya da insan odaklıdır ve merkezinde insan yer almaktadır. Çeşitli donanımlara sahip olan insanlar, bir çevre de yaşam sürdürmekte bu çevrede bazı doğal, toplumsal ve kültürel değerler oluşturmaktadır.

Zaman içerisinde insan yaşadığı çevrede bu değerler ile iç içe yaşamakta ve çevresindeki bu öğeler ile az ya da çok fakat sürekli bir etkileşim içinde bulunmaktadır (Akgül, 2004, s. 41).

Coğrafya eğitim ve öğretimi gerek dünyada gerekse ülkemizde üzerinde durulması gereken temel konulardan biridir. Coğrafya biliminin sahip olduğu önem düşünüldüğünde coğrafya eğitim ve öğretiminin ne derece elzem olduğu görülecektir. Ülkemizde de yaşadığımız coğrafyayı tanıyabilmek ve önemini kavrayabilmek için ilköğretimde Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler öğretim programlarındaki bazı kazanımlar coğrafya konularıyla ilişkilidir (Gökçe ve Öztürk, 2013). Ortaöğretimde ise bu kazanımlar Coğrafya dersi ile verilmektedir.

Gerekli coğrafya eğitimini alarak gerekli becerileri kazanan bireyler yaşadığı mekânı daha iyi tanıyacak, sahip olduğu ortamın hem doğal kaynaklarından hem de ekonomik kaynaklarından daha etkili bir şekilde yararlanacak, ülkesinin coğrafi konumunun önemini daha iyi kavrayacaktır.

Bireyler ülkelerinin bulunduğu coğrafyanın ülkelerini nasıl etkilediğini, geçmişte ve gelecekte ne gibi etkiler meydana getireceğini bilecektir. Bunun sonucunda ülkelerini etkileyebilecek tehditlere karşı önlemler almayı öğreneceklerdir. Nitekim ülkesinin sahip olduğu potansiyellerin farkında olan bireyler hem bu potansiyeli daha iyi kullanma yoluna gidecek, hem de sahip olduğu kaynaklara zarar vermeden onlardan doğru şekilde yararlanma yolunu seçecektir.

Geçmiş dönemlerde coğrafya sadece belirli bir kalıba sığdırılmış, belirli bir bilgiyi ezberleten bir bilim dalı haline getirilmişti. Ancak daha sonra coğrafyanın sadece bir yerin, bölgenin ya da başka bir mekâna ait özelliklerin ezberlenmesi ve tasnif edilmesi değil; bunların konumlarını, oraya gelme sebeplerini, bulunduğu yere ne şekilde geldiklerini, farklı unsurlarla nasıl karşılıklı etkileşim içinde bulduklarını açıklamak ve insanların doğal çevreyi nasıl verimli bir hale getirilebilecekleri yönünde sorular sorarak insanları düşünmeye ve problemlere makul çözümler üretmeye yönelten bir bilim haline dönüşmüştür (İncekara, 2007, s. 110). Bu da coğrafya eğitiminin öneminin anlaşılması konusunda oldukça önemlidir. Gerçek manada coğrafya eğitiminin öneminin farkında olan toplumlar sahip olduğu doğal ve ekonomik değerlerin farkında olmaktadır. Bu da hem ülkenin hem de

toplumun gelişmesine ve bilinçli bir toplum oluşmasına katkı sağlamaktadır. Günümüzde dünyayı iyi tanımak ve anlayabilmek için coğrafya bilgisi oldukça önem arz etmektedir. Günümüzde globalleşen dünyayı ve kendi ülkemizi anlayabilmek için coğrafya bilgisine ihtiyacımız vardır. Gerek ekonomik gerekse de siyasal, sosyal ve kültürel bakımdan giderek daha üst seviyelere ulaşmak için coğrafya bilgisi elzemdir (Altınbilek ve Sanalan, 2005, s. 341). Bu nedenle ülkeler, coğrafya öğretimini belirli bir program dâhilinde eğitim kurumlarında vermeyi amaç edinmişlerdir. Bu amaç, ilerleme ve kalkınmanın yanı sıra toplumsal birlik ve beraberliğin gerçekleşmesine de katkıda bulunmuştur. Sanayi Devrimi'nin hemen sonrasında bazı ülkeler, coğrafyanın kalkınmalarında çok önemli bir yere sahip olduğunu fark etmişlerdir. Günümüzde de birçok ülke, coğrafya öğretiminin kendi gelecekleri için ne kadar önemli olduğunu anlamış ve bu yönde gerekli adımları atmaya başlamıştır.

2.4. COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN AMAÇLARI

Coğrafya biliminin geçmişten günümüze insan hayatında önemli bir yere sahip oluşu insanları coğrafya öğrenmeye itmiştir. İnsanlar buldukları mekânı, yaşadığı çevreyi tanıyabilmek ve onun üzerinde söz sahibi olmak amacıyla coğrafya öğrenmişlerdir. Mekânı bir bütün olarak değerlendiren coğrafyacı ekonomik faaliyetler için en iyi noktaları tespit etmede ve toplum odaklı çözümler üretmede önemli vazifeler üstlenmektedir.

Coğrafyanın temel amacı değişik coğrafi görünümleri analiz etmek, insanların yaşamını idame ettirdiği mekânı olan yeryüzünün tanınmasını ve ondan en verimli şekilde faydalanmasını sağlamaktır (Güngördü, 2002).

Gerekli coğrafya bilgisine sahip kişiler, gerek ulusal anlamda ve gerekse de küresel çapta karşılaşılan temel sorunlar olan iklim değişikliği, enerji ihtiyacı, savaş, bölgesel karışıklık, globalleşme, dünya genelinde artan terör gibi olayları doğru şekilde anlama potansiyeline sahip olacaklardır (Kocalar ve Demirkaya, 2014, s. 126).

Coğrafya bireylere çeşitli olay ve durumların neden ve sonuçlarını açıkladığı gibi onlara ayrıca çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Nitekim her bir olayın veya durumun bir neden ve sonucu olduğu gibi, bir çözümü de olacaktır. Bu sebeple

coğrafya öğrenimi gören bireyler olaylara farklı perspektiflerden bakabilmekte ve karşılaştığı sorunlara çözüm önerileri sunabilmektedirler. Ayrıca coğrafya öğretimi ile bireylerin hem kendi kültürlerini hem de dünyadaki farklı kültürleri tanımları, onlar hakkında bilgi edinmeleri, farklı kültürlerin ve çok çeşitliliğin bir zenginlik olduğunun farkına varmaları amaçlanmaktadır. Bu amaçlarla ilkokuldan itibaren çeşitli dersler aracılığı ile coğrafya konuları öğrencilere öğretilmektedir. Coğrafya öğretim programları ile coğrafya öğretiminin amaçları belirlenmekte, öğrencilerin kazanılması istenen becerilere göre öğretim programları hazırlanmaktadır.

Türkiye’de son olarak 2017 de hazırlanan coğrafya öğretim programının genel amaçlarına bakıldığında öğretim programı ile öğrencilerin;

- 1.Coğrafya biliminin temel kavram, kuram ve araştırma yöntemlerini kullanarak araştırmalar yapması ve sonucunu raporlaştırması,
2. İnsan-doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanması,
3. Evrene ait temel unsurları hayatla ilişkilendirmesi,
4. Doğal ve beşerî sistemlerin işleyiş ve değişimini kavraması,
5. Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerleri anlama ve bu değerlere sahip çıkma bilinci geliştirmesi,
6. Ekosistemin işleyişine yönelik sorumluluk bilinci kazanması,
7. Doğa ve insanın uyumlu birlikteliği ve sürekliliği için mekânsal planlamanın önemini kavraması,
8. Doğal ve beşerî kaynakların kullanımında “tasarruf bilinci” geliştirmesi,
9. Doğal ve beşerî sistemlerin yerel ve küresel etkileşim içinde işleyişini anlamlandırması,
10. Kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu kılınmasının önemini kavraması,
11. Doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek bunlardan korunma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirmesi,
12. Bölgesel ve küresel düzeyde etkin olan çevresel, kültürel, siyasi ve ekonomik örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü kavraması,
- 13.Coğrafi birikim ve sentez ülkesi olan Türkiye’nin bölgesel ve küresel ilişkiler açısından konum özelliklerini kavrayarak ülkesinin sahip olduğu potansiyelin bilincine varması,

- 14.Coğrafi bilgilere sahip olmanın “vatan bilinci” kazanılmasındaki önemini kavraması,
- 15.Harita okuryazarlığına yönelik harita okuma, yorumlama, sorgulama ve çizim becerileri kazanması,
- 16.Türkiye'nin yeni vizyonuna uygun olarak başta Türkiye ile yakın ilişkisi bulunan bölgeler ve ülkeler olmak üzere dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. (MEB, 2017, s. 11).

2.5. COĞRAFI BECERİLER

Coğrafi beceriler coğrafya öğretim programıyla öğrencilere kazandırılmak istenen becerileri kapsamaktadır. 2017 Coğrafya öğretim programında sekiz coğrafi beceri yer almaktadır. Bu coğrafi beceriler; Coğrafi gözlem, arazide çalışma, coğrafi sorgulama, zamanı algılama, değişim ve sürekliliği algılama, harita becerileri, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama ve kanıt kullanma becerilerinden oluşmaktadır.

2.5.1. Coğrafi Gözlem

Coğrafi gözlem becerisi öğrencilerin olay ve durumlara dikkat etmesini bu olay ve durumları algılamasını, tanımlamasını, neden ve sonuçlarını ortaya koymasını, olay ve gözlem sonuçlarının sebeplerini irdeleyip neticeleri tahmin edebilme, meydana gelen olaylar ile durumlar arasında ilişki kurma, bu olay ve olgular arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyma, gözlemlerini kaydetme ve aktarma, gözlem sonuçlarını daha önce öğrendikleri ile karşılaştırarak aradaki ilişkiyi belirtme, gözlem sonuçlarını araştırmalarında kullanarak gelecek ile ilgili planlamalar ortaya koymak için kullanmasına yönelik davranış geliştirme ile ilgili beceriyi içermektedir. Okul imkânlarının ve çevre şartlarının elverdiği ölçüde çevre gezileri düzenlemesi, gözleme dayalı araştırmaların planlanması ve uygulanması coğrafi gözlem becerisini geliştirecektir. (MEB, 2017, s. 12).

Coğrafi gözlem yöntemi, coğrafya öğretiminde, oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yöntemle öğrenciler, coğrafi olayları yerinde gözleyip, araştırma imkânı bulmakta ve olaylar arasındaki ilişkiyi değerlendirerek sonuçlara ulaşmaktadır (Garipağaoğlu, 2001, s. 13).

2.5.2. Arazide Çalışma

Alan veya arazide çalışma coğrafya için, sınıf dışı etkinliklerde adeta laboratuvar vazifesi görmektedir. Arazide çalışma, öğrencilerin sınıf dışında çevresinde meydana gelen olay ve durumları gözlemlemesini, gözlem sonuçlarını kaydetmesini, bu olay ve durumların nedenleri ve sonuçları hakkında tahminlerde bulunmasını, olası sonuçlara karşı tedbirler alınmasını ve sorunlara çözümler geliştirmeye yönelik becerilerin kazandırılmasını sağlamaktadır. Belirli bir program dâhilinde gerçekleştirilen arazi çalışmalarında öğrenciler çok farklı deneyimler yaşayarak doğal ortam insan ilişkisinin sonuçlarını bizzat gözlemleyebilmektedir (MEB, 2017, s. 12).

2.5.3. Coğrafi Sorgulama

“Coğrafi sorgulama becerisi; konu veya problemin farkına varma, konu veya problemi tanımlama ve açıklama, konu veya problemi analiz etme ve yorumlama, gelecekle ilgili tahminlerde bulunma ve karar verme, kişisel çıkarımlarda bulunarak değerlendirmeler yapma ve yargılara varma süreçlerini ifade eder” (MEB, 2017, s. 13). Coğrafi sorgulama becerisi, öğrencilerin karşılaştıkları çeşitli olay ve durumlar ile ilgili coğrafi sorular yöneltebilmelerini ve bunları coğrafyanın bakış açısına göre analiz edebilmelerini ifade etmektedir. Coğrafi sorgulama becerisinin en önemli amacı öğrencilerin olaylara eleştirel bir gözle bakabilmelerini sağlamak ve bunun neticesinde doğru karar vermeye yönelik becerilerini geliştirmektir (Taş ve Kızılçaoğlu, 2007, s. 150).

2.5.4. Zamanı Algılama

Zaman kavramı coğrafya biliminde oldukça önem arz eder. Nitekim her olay veya durumun bir başlangıç zamanı vardır. Zaman içerisinde meydana gelen değişimler bizlere meydana gelen unsurlar hakkında çeşitli fikirler verir. Geçmişte veya günümüzde fikir sahibi olma konusunda zamanın önemi göz ardı edilemez. Çünkü coğrafi unsurlar genellikle geçmişte yaşanmış ve günümüzü anlamamıza yardımcı olan unsurlardır. İnsanlar zaman içerisinde nasıl sürekli bir değişim ve dönüşüm gösteriyorsa Dünya da sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir (Soydabircan, 2011, s. 29). Bu nedenle tabiat ve insana ait süreçler zaman içerisinde bir sistem ve doku oluşturmaktadır.

Bu anlamda doğa ve insana ait süreçler açısından çeşitli zaman algıları vardır. Coğrafya ile öğrencilere jeolojik süreçlere ait zaman algısı; yıllık, mevsimlik ve günlük süreçlerle ilgili zaman algısı; tarihî süreçler ile ilgili zaman algısı ve ekolojik döngüler ile ilgili zaman algısı kazandırılır (MEB, 2017, s. 13).

2.5.5. Değişim ve Sürekliliği Algılama

Dünya var oluşundan itibaren sürekli bir değişim ve dönüşüm ierisindeedir. Bu süreçte meydana gelen olaylar ve durumlar arasında bir bağlantı vardır. Meknda meydana gelen her bir olay başka bir olayın nedeni veya sonucu olabilmektedir. Bu nedenle İnsan ile doğa arasındaki karşılıklı etkileşimler sonucunda meydana gelen coğrafi olay ve durumlar ile birlikte insanlar, nesnelere ve meknlar üzerinde geçmişten günümüze nasıl bir değişim ve dönüşümün gerçekleştiğini ortaya koyabilmek için, öğrencilerin zaman, kronoloji, değişim ve süreklilik gibi kavramları bilmesi gerekmektedir (zen ve Sağlam, 2010, s. 1).

2.5.6. Tablo, Grafik ve Diyagram Hazırlama ve Yorumlama

Öğrenmeyi kolaylaştırmak ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını arttırmak amacıyla somut materyaller olan kavram haritaları, diyagramlar, tablolar, resimler ve grafikler gibi bir çok araçtan faydalanılmaktadır (Taşdemir, Demirbaş ve Bozdağan, 2005, s. 82). Tablo, grafik ve diyagram hazırlama amaca uygun verilerin seçilerek tasnif edilmesini; bu verilere uygun tablo, grafik ve diyagram oluşturulmasını, konuyla ilgili amaca uygun fotoğraflar kullanma ve ilişkilendirme; kesitler oluşturma (bitki ve jeoloji kesitleri gibi), tablo, grafik ve diyagramları uygun yerlerde kullanma; tablo, grafik ve diyagramları yorumlama; tablo, grafik ve diyagramları karşılaştırarak sentezleme becerilerini içerir (MEB, 2017, s. 13). Özetle tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama öğrencinin elindeki verileri doğru bir Şekilde tablolalaştırmasını, gerekli grafik ve diyagramlar hazırlayarak bunları yorumlamasını ifade eder.

2.5.7. Kanıt Kullanma

Dünyanın var oluşundan itibaren yeryüzünde meteorolojik, jeolojik, jeomorfolojik, birçok coğrafi olay ve durum vuku bulmuştur. Bu olay ve durumlarla ilgili gelişmeler, sonuçlar ve kalıntılar geçmiş hakkında bizlere fikirler vermektedir.

Araziler insan ve tabiat ile ilgili süreçler hakkında kanıt sunan önemli kaynaklardır. Kanıt kullanma “Jeolojik süreçlere ait fosil, taş veya tektonik vb. bir doğa unsurunu kanıt olarak kullanma; iklim süreçlerine ait kanıt kullanma, tarihî, sosyal, ekonomik ve politik olay ve olgulara ait kanıt kullanma” becerilerini içerir (MEB, 2017, s. 13).

2.5.8. Harita Becerileri

Harita yeryüzünün tamamının veya bir bölümünün kuşbakışı görünümünün matematik yöntemlerle belirli bir oranda küçültülerek, çeşitli işaretleriyle bir düzleme aktarılmış halidir (Ünlü, Üçışık ve Özey, 2002). Harita ve küreler, dünya ile ilgili bilgileri doğru anlamak için coğrafya öğretiminde çok sık kullanılan en önemli materyallerdendir (Demiralp, 2006a). Gerek arazi çalışmalarında gerekse sınıfta coğrafi olay ve olguların dağılımlarında haritalardan faydalanılmaktadır.

Coğrafyayı anlamanın en önemli aşamalarından biri coğrafya öğretiminin temel araçlarından biri olan haritaları doğru kullanmaktan geçmektedir.

Coğrafyada harita kullanılmadan yapılan anlatımlarda öğrenciler konuları öğrenmekte zorlanmakta ve ezberciliğe yönelmektedir. Bu yüzden haritalar, coğrafya konularının anlayarak öğrenilmesinde oldukça önemli bir role sahiptir (Aksoy ve Ünlü, 2012, s. 18). Öğrencilerin haritalardan faydalanabilmeleri haritaları doğru anlayabilmeleri ve doğru yorumlayabilmeleri ile mümkün olmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin çeşitli becerileri kazanmaları gerekmektedir. Öğrenciler kazandığı beceriler sayesinde yaşadığı ortamı tanımakta, meydana gelen olaylar ve durumlar hakkında yorumlar yapabilmektedir. Bunları gerçekleştirebilmek için de ancak coğrafi becerilere sahip olmak gerekmektedir (Sönmez, 2010, 32). Bu sebeple coğrafya dersindeki öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde coğrafi beceriler ve bunun yanı sıra harita becerilerinin öğrencilere kazandırılması oldukça önemlidir. Çünkü haritaları okuyabilmek, algılamak ve doğru yorumlayabilmek harita becerilerine sahip olmakla mümkündür.

İstenilen hedeflere ulaşabilmek için öğrencilerin haritaları okuma ve yorumlama becerilerinin var olması gerekir. Bu da çeşitli alt becerilerin uyum içerisinde kullanılması ile gerçekleşmektedir (Parker, 2001’den aktaran Yazıcı, 2006). Harita becerileriyle öğrenciler düşünce, eylem, obje, grafik ve sembolleri anlayabilmekte ve yorumlayabilmekte, yaşam boyu öğrenme bilincini oluşturma, bu bilinci

geliştirmede etkin öğrenmelerle problem çözme becerilerini kazanmaktadır (Duman ve Girgin, 2007, s. 185).

Haritalar sadece coğrafya ve sınıf ortamıyla sınırlı kalmamakla beraber bir çok disiplin tarafından farklı amaçlarla da kullanılmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin harita becerilerini kazanması ona gerek günlük yaşamında, gerekse de farklı çalışmalar yaptığında çeşitli sembolleri okuyup anlamasında, konumu ve mekânsal dağılışı algılamasında fayda sağlayacaktır. Ülkemizde ilköğretim kademesinden itibaren Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler dersleri ile ortaöğretimde ise Coğrafya dersiyle öğrencilere harita becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Hazırlanan coğrafya öğretim programlarında haritalar ile ilgili çeşitli beceriler yer almaktadır. Son olarak 2017 yılında hazırlanan ve 2018 yılında güncellenen coğrafya öğretim programında sekiz harita becerisi yer almaktadır. Bu beceriler ;

- 1-Harita üzerinde konum belirleme,
- 2-Harita üzerine bilgi aktarma,
- 3-Amacına uygun harita seçme,
- 4-Haritalardan yararlanarak hesaplamalar yapma,
- 5-Mekânsal dağılışı algılama,
- 6-Haritayı doğru şekilde yorumlama,
- 7-Taslak haritalar oluşturma,
- 8- Küre ve atlas kullanma becerilerinden oluşmaktadır.

2.5.8.1. Harita Üzerinde Konum Belirleme

Konum dünya üzerinde bulunan bir alanın, bölgenin veya bir noktanın bulunduğu yeri ifade etmektedir. Coğrafya öğretiminde iki tür konum bulunmaktadır. Bunlardan birincisi dünya üzerindeki bir yerin veya noktanın enlem ve boylamlara göre bulunduğu yeri ifade eden matematik konumdur. İkincisi ise bir yerin bulunduğu bölgeye, yer şekillerine, denizlere vs. özelliklere göre belirleyen özel konum olarak ifade edilmektedir. Coğrafi bilgilerin ve harita becerilerinin iyi anlaşılmasında ve öğrenilmesinde konum bilgisinin doğru öğrenilmesi gerekmektedir. Bu nedenle konum bilgisinin kavranabilmesi için paralel ve meridyen bilgisi oldukça önem arz etmektedir (Kartal, 2016, s. 16). Paralel ve meridyen bilgisi ile bir yerin dünya üzerindeki matematiksel konumunu belirlenebilmektedir.

Öte yandan bir yerin kendine has sahip olduğu özellikler ile çevresindeki ülkelere, okyanuslara, denizlere, yer şekillerine, sanayi alanlarına olan konumu ifade eden özel konum ile insanlar bulunduğu yerin konumunu ifade edebilmekte avantaj ve dezavantajları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Harita, küre ve atlas gibi materyallerle konum bilgisi ile teorik bilgilerin kavratılması hızlandırılmakta ve kalıcılığı sağlanmaktadır.

2.5.8.2. Harita Üzerine Bilgi Aktarma

Coğrafya eğitim ve öğretiminin vazgeçilmez unsurları olan haritalar, coğrafya biliminin öğrenilmesinde ve öğretilmesinde en temel öğretim araçları olarak tanımlanmaktadır (Gürsoy, 1961'den aktaran Kızılçaoğlu, 2007). Bu nedenle coğrafyada haritalar ve haritaların oluşturulması ile ilgili yapılan uygulamalar oldukça önem arz etmektedir. Taslak harita oluşturma, harita üzerine bilgi aktarma gibi uygulamalar ile harita becerilerinin geliştirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Öğrenciler çeşitli bilgileri, sembolleri haritalar üzerine aktararak haritalar oluşturmakta bu da bilgilerin kalıcı olarak öğrenilmesinde etkili olmaktadır.

2.5.8.3. Amaca Uygun Harita Seçme

Coğrafya çalışmalarının temelini insan ve doğal ortam arasındaki ilişkiler oluşturmaktadır. Haritalar bir mekân bilimi olan coğrafyada mekâna ilişkin bilgileri aktarmada kullanılan en önemli iletişim araçlarıdır (Demiralp, 2009, s. 955). Haritalar sadece coğrafya derslerinde kullanılmamakla beraber birçok alanda çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır.

Tarih, sosyal bilgiler, hayat bilgisi gibi birçok ders ile sanayi, turizm, yer altı kaynakları, jeomorfolojik ünitelerin dağılışı, tarım ile ilgili dağılışlar, bitki örtüsü, toprak çeşitlerinin dağılışı gibi birçok alanda haritalardan faydalanılmaktadır. Haritaların kullanım alanları çok geniş olduğu için farklı türde haritalar üretilmektedir. Haritalardan yeterli düzeyde verimin alınabilmesi için insanların amacına uygun harita seçebilmeleri ile mümkündür. Bu nedenle amaca uygun harita seçme becerisine sahip olmak, haritalardan yeterli derecede faydalanabilmenin ön koşuludur.

2.5.8.4. Haritalardan Yararlanarak Hesaplamalar Yapmak

Haritalar içerisinde birçok bilgi barındırmaktadır. Bu nedenle haritalardan yararlanılarak ölçek, yerel saat, uzunluk, eğim ve alan ile ilgili çeşitli hesaplamalar yapılmaktadır.

Haritalardan yararlanarak hesaplama yapma becerisine sahip öğrenciler haritalar sayesinde verilen bilgiler doğrultusunda bir haritanın ölçeğini, bir yerin eğimini, alanını, iki mesafe arasındaki gerçek uzunluğu veya iki merkez arasındaki yerel saat farkını hesaplayabilmektedir. Bu yüzden coğrafya derslerinde haritalardan yararlanarak hesaplama yapma becerisinin öğrencilere kazandırılması oldukça önem arz etmektedir.

2.5.8.5. Mekânsal Dağılışı Algılama

Mekân insanlar için önem arz eden bir kavramdır. İnsanın bulunduğu yerden başka bir yere seyahat etmesi yaşamın doğal bir parçası olarak görülürken, toplumlar içinde buldukları yerleri (ülkeler, şehirler vs.) ya da sahip oldukları toprakları jeopolitik değerler olarak görülmektedirler (Baloğlu Uğurlu ve Aladağ, 2015, s. 23). Coğrafya biliminin temel ilkelerinden biri olan dağılışı, mekân kavramı ile iç içedir.

Mekânsal dağılışı algılama becerisinin geliştirilmesinde, daha iyi ve kalıcı bir şekilde anlaşılmasında haritalar oldukça fayda sağlamaktadır. Mekânsal dağılışı algılama becerisi sayesinde bir ürünün veya herhangi bir şeyin bulunduğu yerde olma sebeplerini, orada bulunmalarının sonuçlarını, yatayda ve dikey dağılışıta ne gibi değişiklikler gösterdiğini anlamak mümkün olmaktadır.

2.5.8.6. Haritayı Doğru Şekilde Yorumlama

Haritalardan etkili bir şekilde faydalanabilmek için haritaları doğru bir şekilde okuyabilmek ve yorumlayabilmek gerekir. Harita becerilerinin son aşamasını harita okuma ve yorumlama becerisi oluşturmaktadır. Çünkü bilgi aktarımını sağlama, haritaları okuyarak kendi yorumlarını katma harita becerilerinin en üst seviyesini oluşturmaktadır (Sönmez ve Aksoy, 2013, s. 272).

Harita üzerinde yer alan sembolleri, ifadeleri doğru anlamak yani haritaları doğru yorumlamak yapılacak yorumların ve ortaya konulacak çözümlerin etkili olmasında büyük önem taşır. Bu nedenle haritayı doğru şekilde yorumlama becerisi harita becerileri arasında oldukça büyük bir öneme sahiptir.

2.5.8.7. Taslak Haritalar Oluşturma

Taslak harita oluşturma, öğrencilerin coğrafi bilgi ve verileri bir düzleme aktararak kodlaması ve yeni haritalar oluşturmasıdır (Demiralp, 2009, s. 960). Taslak harita oluşturma becerisine sahip öğrenciler belirli bilgiler çerçevesinde çeşitli veri ve semboller kullanarak kendi taslak haritalarını oluşturabilirler. Bu beceri ile öğrenciler temelde basit haritalar daha sonra ise kullanım amaçlarına uygun haritalar oluşturabilir ve onlardan faydalanabilir.

2.5.8.8. Küre ve Atlas Kullanma Becerileri

Küreler ve atlaslar coğrafiya öğretiminde kolay anlaşılmasında ve bilgilerin kalıcı olmasında etkili olan öğretim materyallerindedir. Küre ve atlasları kullanabilmek küre ve atlas kullanma becerilerine sahip olmakla mümkündür. Küreler ve atlaslar, uzaklık, ölçek, yön, konum ve çeşitli sembollerin anlaşılmasında, alan perspektifinin geliştirilmesinde ve haritaların yorumlanmasında ve bu becerilerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Küre ve atlas kullanma becerileri temelde ilköğretim düzeyinde kazandırılmakla beraber ortaöğretimde de verilmektedir.

2.6. İLGİLİ ÇALIşMALAR

Demiralp (2006a) araştırmasında eğitimin her alan ve aşamasında kullanılan becerilerin coğrafiya eğitiminde de önemle üzerinde durulan konulardan biri olduğunu belirtmektedir. Demiralp coğrafi becerileri, coğrafi düşünmeyi sağlamak için en gerekli araç ve teknikleri sağladıkları, aktif öğrenme ve uygulamalara imkân verdikleri, edinilen bilginin gerçek hayatta zamana ve mekâna göre kullanıldığı için önemli görmektedir.

Çalışmada beceriler, coğrafi beceriler, harita ve küre kullanma becerileri üzerinde durularak bunların kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Becerilerin coğrafiya ders programındaki yeri, yararları ve kullanım alanları belirlenerek, coğrafiya eğitimindeki uygulamaları ve nasıl geliştirilecekleri üzerinde durulmuştur.

Kızılçaoğlu (2007) çalışmasında coğrafi anlamayı hayatın (okul, aile, toplum, iş hayatı) içerisine yerleştirmede öğretim programlarındaki kazanımlara erişme, kazanımlara erişmede de harita becerilerinin çok önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir.

Harita becerisi kuvvetli olan bireylerin, hem kendileri hem de toplumları için önemli roller üstlenebileceğini belirtmektedir. Çünkü bütün olaylar bir mekânda gerçekleşir ve mekân hakkında bilgi edinmede de üst düzeyde harita becerisine sahip olan bireylerin daha başarılı olduğunu ifade etmektedir. Kızılçaoğlu ülkemizde coğrafya öğretiminin temel problemlerinden birinin, öğrencilerin bilgiyi toplayıp, analiz etmede ve bilgiyi mekânsal olarak sunmada haritaları nasıl kullanacağını bilmemelerinden kaynaklandığını söylemektedir. Bu nedenle harita becerisi yeterince gelişmemiş olan bireylerin mekânsal algılama düzeyi de istenilen düzeyde gelişmemektedir. Yapılan araştırmada, öğrencilerin haritaları daha iyi okuyup, kavramalarına dolayısıyla yaşadığı yakın çevresi ve küresel ölçekteki mekânsal bilgileri daha iyi analiz etmelerine yardımcı olacağı düşünülen harita becerileri ve bu becerilerin geliştirilmesine yönelik aktivite örneklerine yer verilmiştir.

Buğdaycı ve Bildirici (2009) haritaların coğrafya eğitiminde oldukça önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamışlardır. Nitekim Buğdaycı ve Bildirici haritaları konumsal bilginin nerede, nasıl ve ne şekilde bulunduğunu gösteren iletişim araçları şeklinde tanımlamaktadır. Bu nedenle Türkiye’de yenilenen eğitim sistemi ile birlikte haritaların coğrafya eğitimindeki önemi gittikçe artmaktadır. Coğrafya dersindeki amaçlardan biri de haritaları okuyabilme, anlayabilme ve analiz etme becerisini kazandırabilmektir. Ancak eğitim sisteminde kullanılan haritalar tasarım ve nitelik açısından yetersiz görülmektedir. Bazı haritalar yetersiz görülürken bazıları izinsiz olarak kaynaklardan alınarak kullanılmaktadır. Haritaları üreten tasarımcıların gerekli kartografya bilgisine ve coğrafya donanımına sahip olmaması çeşitli sorunlara yol açmaktadır.

Sönmez ve Aksoy (2013) çalışmalarında Cumhuriyetten günümüze ilköğretim programlarındaki harita becerilerini ele almışlardır. Çalışmaları betimsel tarama modelinde bir çalışma olup araştırmadan elde edilen bulgulara göre bu süreçte ilköğretim programlarında harita becerilerinin coğrafya dersi içeriğinde verildiği belirlenmiştir. Cumhuriyetten günümüze programalarda çağın gereksinimleri doğrultusunda değişiklikler yapıldığı belirtilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında programalarda harita becerileri öğrencilerin gözleri önündeki çevre referans alınarak yer alırken, son yıllarda kartografya teknikleri ve teknolojiye bağlı olarak daha ileri boyutlara taşındığı belirtilmiştir.

Aksoy ve Ünlü (2012) yaptıkları çalışmada Coğrafya derslerinde harita becerisi kazandırmaya yönelik uygulamaların öğrencilerin tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre kız öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğu, öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça coğrafya dersine yönelik tutumlarında olumlu yönde değiştiği ifade edilmektedir. Ayrıca eşit ağırlık ve sosyal bilimler alanı öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının, fen, matematik bölümü öğrencilerine göre daha olumlu olduğu belirtilmiştir. Çalışma bulgularına göre coğrafya ve görsellik arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler başta haritalar olmak üzere görsel öğelerin coğrafya dersinde gerekli ve önemli olduğunu, haritaların kalıcı öğrenme üzerinde etkili olduğunu belirtmiş, öğrencilerin mekan algılarını geliştirmeleri ile harita kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Öğrenciler henüz kendi taslak harita oluşturma beceri düzeylerine erişemediklerinden mekân algılarını geliştirmelerinde önemli bir etkisi bulunmadığı ifade edilmiştir.

Ünlü ve Günceğörü (2013) çalışmasında coğrafya dersinde harita becerilerini kazandırmaya yönelik uygulamaların coğrafya öğretmenlerinin tutumlarına etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, İstanbul Üsküdar Henza Akın Çolakoğlu Lisesi'nde görev yapmakta olan beş Coğrafya öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre coğrafya öğretmenleri harita becerilerini kazandırmanın önemini kavradığı düzeyde bu beceriyi öğrencilere kazandırma istekleri olumlu yönde değişmektedir. Yine okulun teknolojik imkânlarının yetersizliği, ders araç-gereçlerinin eksikliği öğretmenlerin teknoloji destekli ders hazırlama ve uygulama konusunda isteklerini olumsuz yönde etkilemekte olduğu belirtilmiştir. Coğrafya öğretmenlerinin haritaların kalıcı öğrenmeye etkisi hakkındaki düşüncelerinin olumlu olduğu belirlenmiştir.

Koç (2013) çalışmasını harita becerileri düzeyleri puanı ile öğrenme stilleri ve okul türü arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacı ile yapmıştır. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Araştırmada öğrencilerin öğrenim gördükleri okul ile öğrenme döngüsünün aşamaları ve harita beceri puanları arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi sonucu saptanan

farklılığın hangi düzeyden kaynaklandığını belirlemek amacıyla da anlamlılık testlerinden Tukey HSD kullanılmıştır. Araştırma neticesinde öğrenme stili ile öğrencilerin harita beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Buna karşın okul türü ile harita beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Anlamlı farkın fen ve anadolu liselerinin lehine olduğu tespit edilmiştir.

Kaymakçı (2015) tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği ile ilgili araştırmasında her tarihi olayın bir mekanda gerçekleştiğini bu nedenle nitelikli bir tarih öğretimi içinde harita becerilerinin öğrencilere kazandırılması gerektiğini ifade etmektedir.

Araştırma ile tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çizim ve görüşleri doğrultusunda ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma 2013-2014 eğitim öğretim yılı güz döneminde Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2.sınıfında öğrenim gören toplam 65 öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çoğunluğunun harita becerilerine sahip olmadığı, bu durumun temel nedeni olarak da önceki öğrenim hayatlarında harita becerilerine ilişkin yeterli düzeyde eğitim almadıklarından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Koç ve Çifçi (2016) çalışmalarında sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi ve harita okuryazarlığını oluşturan boyutları etkileyen faktörlerin etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma 2015-2016 eğitim-öğretim yılında eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümlerinde 2. sınıfta okuyan 243 öğretmen adayı ile tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre adayların harita bilgi düzeyleri alt düzeyde, harita ile işlem yapabilme, haritaları okuma ve yorumlama, taslak harita çizme ve haritaları kullanma becerileri orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Adayların harita okuryazarlığının beş ayrı boyutundan aldıkları toplam puanların ortalamasına göre bu sınıf öğretmeni adaylarının orta düzeyde harita okuryazarlığına sahip oldukları ifade edilmiştir.

Değişkenlerin harita okuryazarlığına etkisi incelendiğinde cinsiyet değişkeninin harita çizme ve harita kullanma boyutlarında erkek adayların lehine anlamlı bir fark oluşturmuş, diğer boyutlarda ise erkek ve bayanlar arasında anlamlı bir farklılığa

rastlanmadığı belirtilmiştir. Harita kullanma sıklığına göre harita okuryazarlığı puanları üzerinde harita kullanma sıklığı daha fazla olan adaylar lehine anlamlı bir fark bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca harita okuryazarlığı puanları üzerinde coğrafya bilimine ilgi düzeyi değişkenine göre coğrafyaya daha fazla ilgi duyan öğretmen adayları lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve bunların geliştirilmesi, uygulanması, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

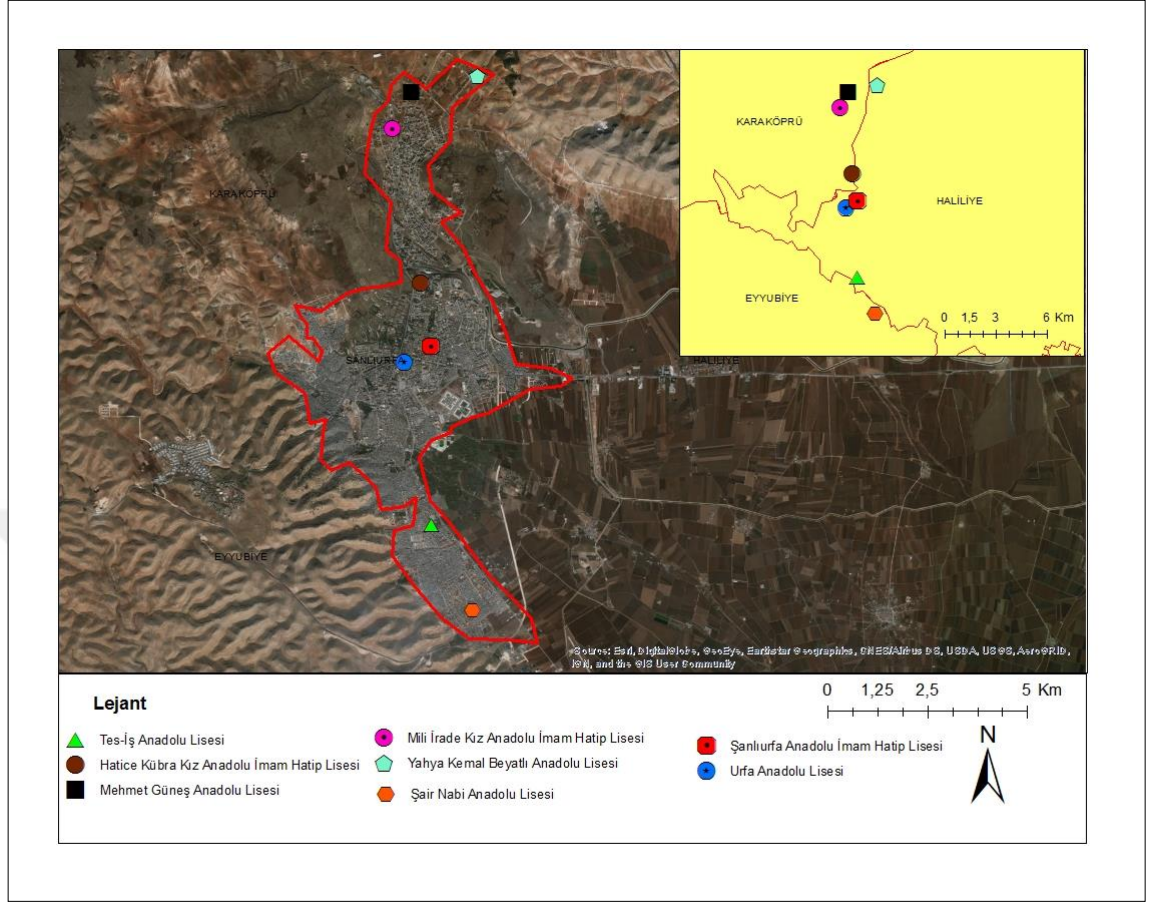
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle tespit etmeye çalışan bir araştırma modelidir (Karasar, 2016).

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Şanlıurfa Merkez İlçeleri olan Haliliye, Eyyübiye ve Karaköprü İlçelerindeki liselerde öğrenim gören 11.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde Haliliye İlçesi'ndeki Urfa Anadolu Lisesi ve Şanlıurfa Anadolu İmam Hatip Lisesi, Eyyübiye İlçesi'ndeki Tes İş Anadolu Lisesi ve Şairnabi Anadolu Lisesi, Karaköprü İlçesi'ndeki Yahya Kemal Beyatlı Anadolu Lisesi, Mehmet Güneş Anadolu Lisesi, Hatice Kübra Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Milli İrade Kız Anadolu liselerinde öğrenim gören 238 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur (Harita 2). Uygulama yapılan okullara ilişkin bilgiler aşağıda Tablo 1 ve Grafik 1' de verilmiştir.

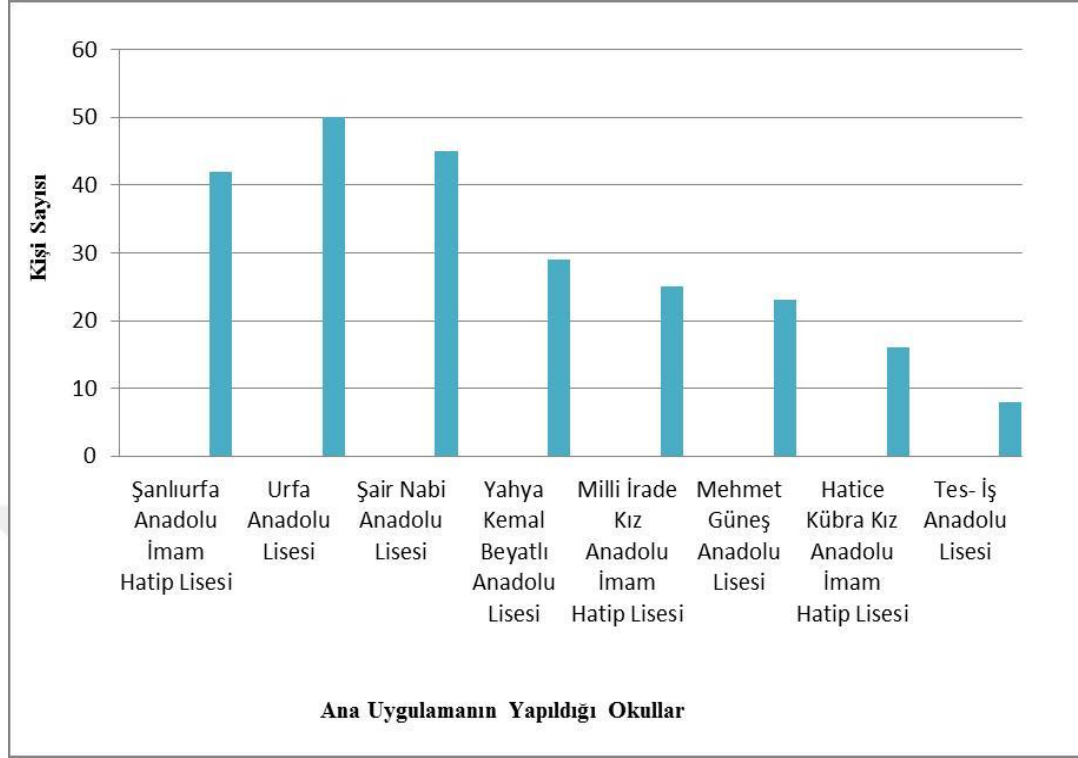
Harita 2 : Ana Uygulamaların Yapıldığı Okullar

Tablo 1 : Okullara Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları

Okul	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Urfa Anadolu Lisesi	50	21,0
Şanlıurfa Anadolu İmam Hatip Lisesi	42	17,6
Şair Nabi Anadolu Lisesi	45	18,9
Yahya Kemal Beyatlı Anadolu Lisesi	29	12,2
Milli İrade Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	25	10,5
Mehmet Güneş Anadolu Lisesi	23	9,7
Hatice Kübra Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	16	6,7
Tes- İŞ Anadolu Lisesi	8	3,4
Toplam	238	100,0

Grafik 1 : Okullara Göre Katılımcı Sayısına İlişkin Sütun Grafiği

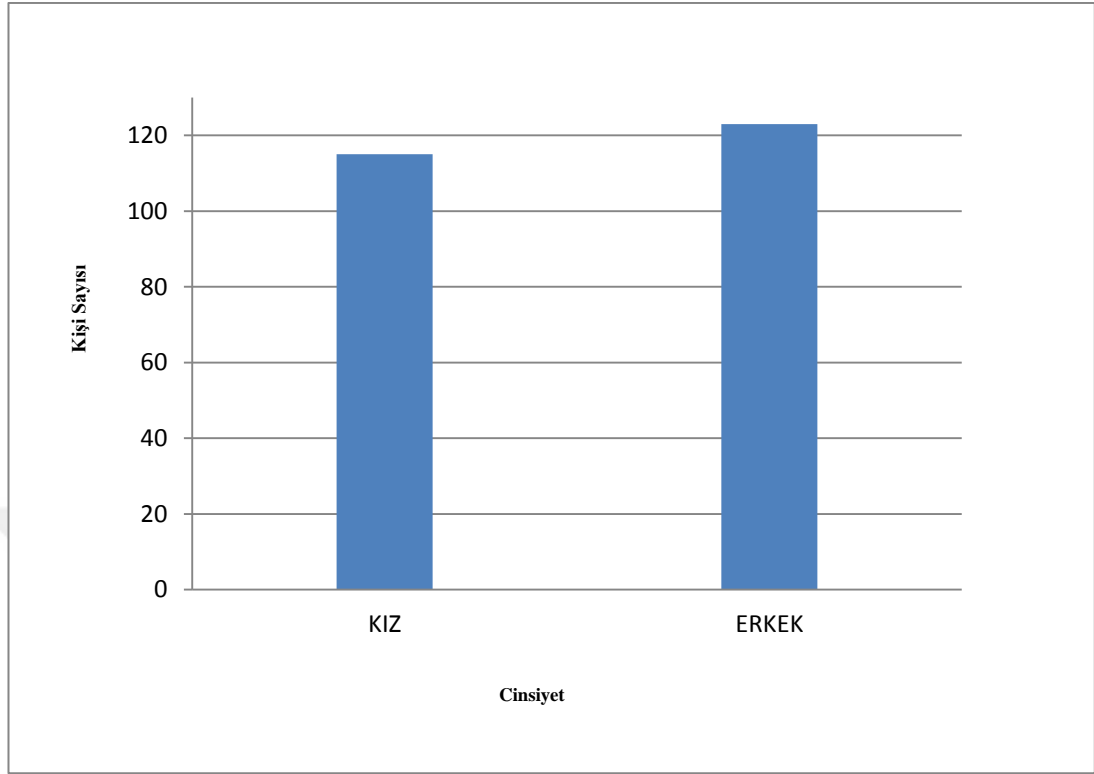

Araştırmaya katılan katılımcıların, 123 (%51,7)' ü erkek öğrencilerden, 115 (%48,3)' i kız öğrencilerden oluşmaktadır. Aşağıdaki Tablo 2 ve Grafik 2'de cinsiyete göre katılımcı sayıları ve oranları gösterilmektedir.

Tablo 2 : Cinsiyete Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları

Cinsiyet	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Kız	115	48,3
Erkek	123	51,7
Toplam	238	100,0

Grafik 2 : Cinsiyete Göre Katılımcı Sayısına İlişkin Sütun Grafiği

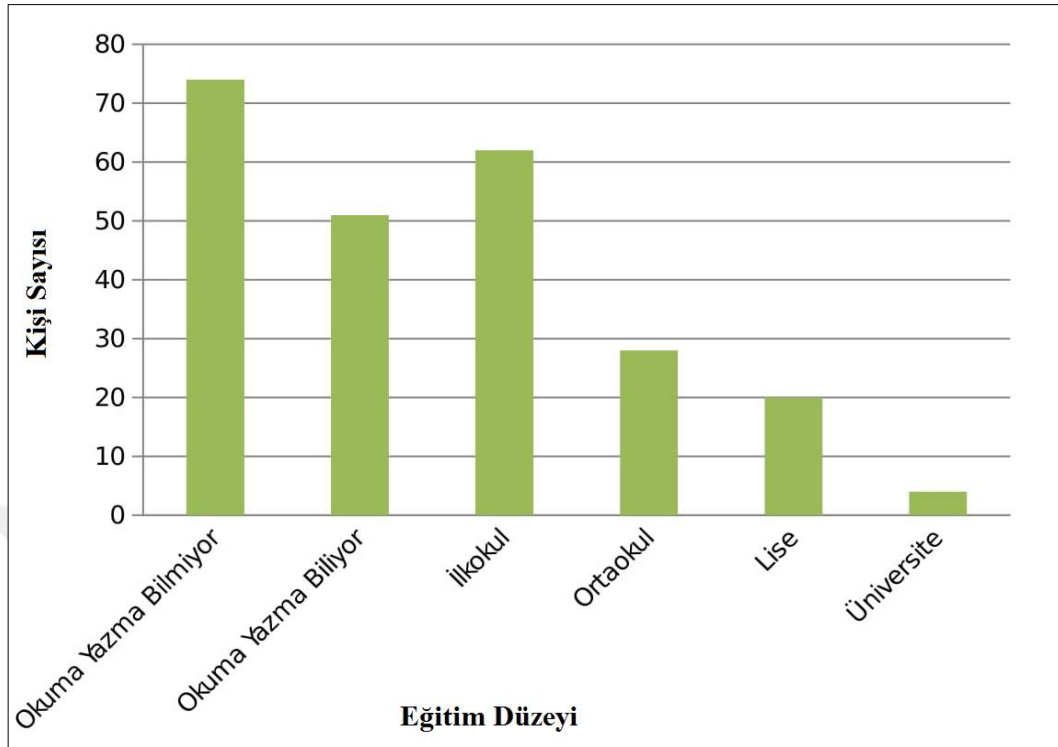

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeyleri incelendiğinde, anne eğitim düzeyi okuma yazma bilmeyenlerin 74 (% 31,1), okuma yazma bilenlerin 51 (% 21,4), ilkokul mezunu olanların 62 (% 25,6), ortaokul mezunu olanların 28 (% 11,8), lise mezunu olanların 20 (% 8,4), üniversite mezunu olanların ise 4 (% 1,7) kişi olduğu görülmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 3 ve Grafik 3'te katılımcıların anne eğitim düzeyleri görülmektedir.

Tablo 3 : Anne Eğitim Düzeylerine Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları

Eğitim Düzeyi	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Okuma Yazma Bilmiyor	74	31,1
Okuma Yazma Biliyor	51	21,4
İlkokul	62	25,6
Ortaokul	28	11,8
Lise	20	8,4
Üniversite	4	1,7
Toplam	238	100,0

Grafik 3 : Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği

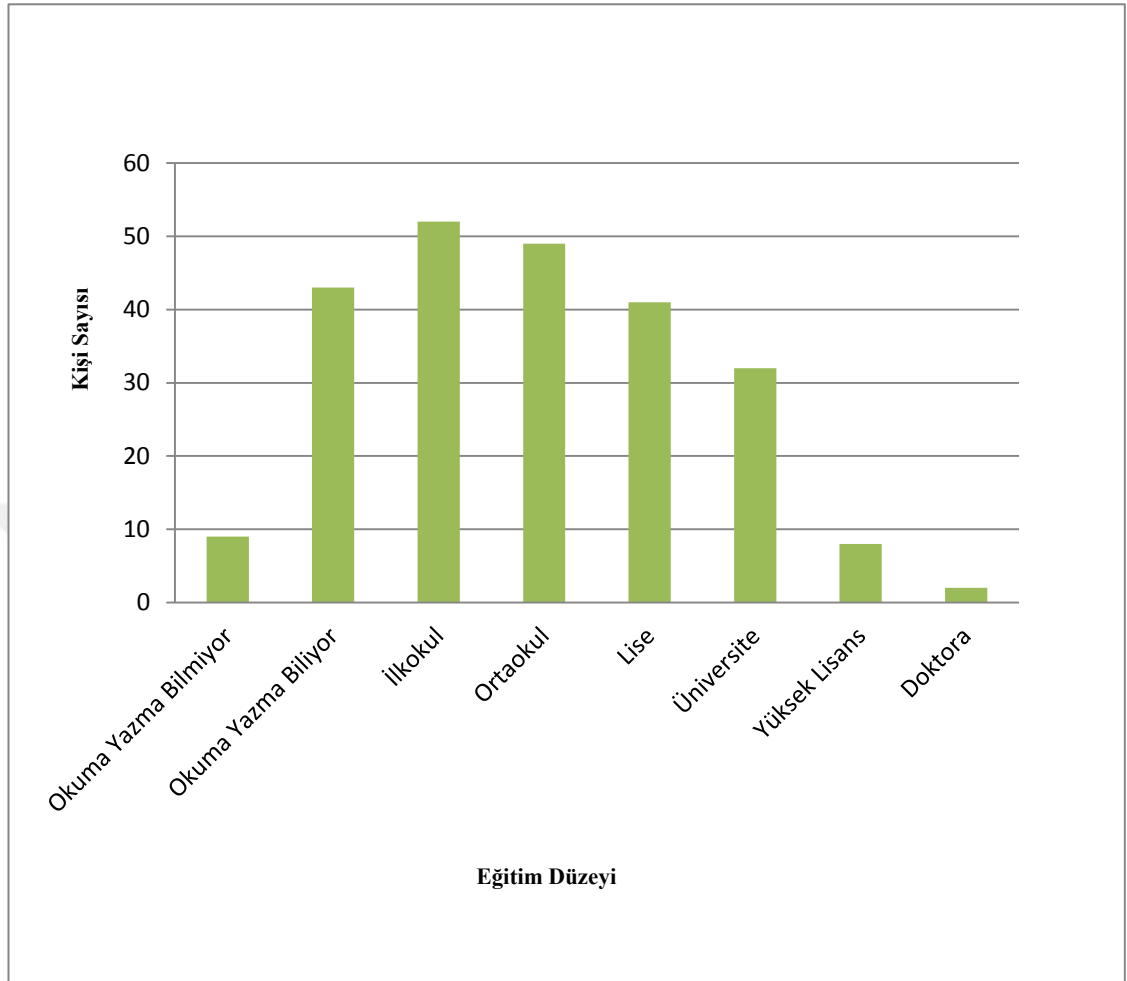

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyleri incelendiğinde, baba eğitim düzeyi okuma yazma bilmeyenlerin 9 (% 3,8), okuma yazma bilenlerin 43 (% 18,1), ilkokul mezunu olanların 52 (% 22,0) , ortaokul mezunu olanların 49 (% 20,6), lise mezunu olanların 41 (% 17,2), üniversite mezunu olanların 32 (% 13,4), yüksek lisans mezunu olanların 8 (% 3,4), doktora mezunu olanların 2 kişi (% 0,8) olduğu görülmektedir.(Tablo 4, Grafik 4).

Tablo 4: Baba Eğitim Düzeylerine Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları

Eğitim Düzeyi	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Okuma Yazma Bilmiyor	9	3,8
Okuma Yazma Biliyor	43	18,1
İlkokul	52	22,0
Ortaokul	49	20,6
Lise	41	17,2
Üniversite	32	13,4
Yüksek Lisans	8	3,4
Doktora	2	0,8
Toplam	238	100,0

Grafik 4 : Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyine İlişkin Sütun Grafiği

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada öğrencilerin harita becerileri düzeylerini belirlemeye yönelik bir başarı testi geliştirilmiştir. Başarı testleri, belirli bir programa dayalı yapılan öğretim neticesinde öğrencilerin, bilgi, kavram ve anlayış bakımından gösterdikleri akademik gelişimi belirlemek amacı ile hazırlanan ve kullanılan testlerdir (Yıldırım, 1999). Geliştirilen başarı testi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin testi nasıl cevaplayacaklarını belirten bir yönerge ve 11 değişken bulunmaktadır. İkinci bölüm ise 2017 coğrafya öğretim programında yer alan harita becerilerini yansıtan sorulardan oluşmaktadır.

Başarı testi oluşturulurken öncelikle 2017 coğrafya öğretim programında yer alan harita becerileri incelenmiş ve bu beceriler ile ilgili kazanımlar detaylı olarak

analiz edilmiştir. Testin tüm becerileri yansıtacak şekilde hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Buradaki temel amaç kapsam geçerliliğini sağlamaktır.

Kapsam geçerliliğini sağlamak üzere **Ek- 1 de** gösterilen Belirtke tablosu hazırlanmıştır. Daha sonra bütün becerileri yansıtan 42 sorudan oluşan bir başarı testi hazırlanmıştır.

Başarı testinin soruları, MEB 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 11.Sınıf Coğrafya Ders Kitabı ve üniversite hazırlık sürecinde en çok tercih edilen kaynaklardan seçilmiştir. Başarı testi hazırlanırken alanında uzman 4 kişi tarafından görüş alınmıştır. Daha sonra testin pilot uygulaması için seçilen Osman Gazi Anadolu Lisesi, Esentepe İMKB Anadolu Lisesi, Atatürk Anadolu Lisesi , Davut Zeki Akpınar Anadolu İmam Hatip Lisesi, Şanlıurfa Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Şanlıurfa Anadolu Lisesi ve Mehmet Güneş Anadolu Lisesi olmak üzere toplam 7 okulda 268 öğrenciye başarı testi uygulanmıştır.

Pilot uygulamadan sonra elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22 programında analiz edilmiştir. Testin KR 20 güvenirlik katsayısı 0,74 olarak tespit edilmiştir. Güvenirlik Katsayısının 0.60 ve üzerinde olması testin güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2004).

Yapılan madde analizleri sonucunda 42 madde içerisinde madde ayırt edicilik indeksi puanları 0.30 ile 0.75 aralığında olan 20 maddelik bir başarı testi oluşturulmuştur (**EK 2**). Madde analizi sonucunda ayırt edicilik kriterini değerlendirirken madde ayırt edicilik indeksi (0,40) veya daha yüksek bir değerde ise maddenin çok iyi ve (0,30)-(0,40) arasında ise maddenin iyi olduğu düzeltilmesi gerekmediği anlaşılmaktadır (Turgut, 1992). Başarı testinin madde güçlük indeksi ortalaması 0,34 olarak hesaplanmıştır. Aşağıda tablo 5'te başarı testinde yer alan çoktan seçmeli sorulara ilişkin madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5 : Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Başarı Testine Ait Madde Ayırt Edicilik ve Madde Güçlüğü İndeksi

Madde No	Madde Ayırt Edicilik İndeksi	Madde Güçlüğü İndeksi
1 (B)	-0,07	0,19
2 (D)	0,53	0,38
3 (B)	0,49	0,66
4 (A)	0,35	0,83
5 (C)	0,17	0,19
6 (E)	0,49	0,38
7 (C)	0,28	0,56
8 (E)	0,22	0,56
9 (A)	0,00	0,13
10 (A)	0,25	0,18
11 (C)	0,57	0,58
12 (E)	0,25	0,22
13 (E)	0,47	0,51
14 (A)	0,25	0,29
15 (B)	0,54	0,45
16 (E)	0,67	0,46
17 (A)	0,50	0,61
18 (D)	0,57	0,45
19 (B)	0,08	0,24
20 (B)	0,24	0,27
21 (D)	0,08	0,28
22 (C)	0,06	0,22
23 (D)	0,33	0,35
24 (E)	0,35	0,41
25 (B)	0,18	0,28
26 (E)	0,30	0,22
27 (B)	0,13	0,17
28 (C)	0,40	0,28
29 (E)	0,35	0,42
30 (B)	0,42	0,46
31 (C)	0,69	0,47
32 (E)	0,40	0,49
33 (B)	0,19	0,24
34 (E)	0,46	0,49
35 (D)	0,40	0,35
36 (A)	0,33	0,31
37 (B)	0,11	0,14
38 (C)	0,31	0,35
39 (C)	0,18	0,20
40 (D)	0,50	0,38
41 (C)	0,56	0,46
42 (B)	0,19	0,21

3.4. UYGULAMA SÜRECİ

Araştırma için başarı testi oluşturulduktan sonra, testin uygulanacağı okullar belirlenmiştir. Okullar belirlenirken okul sayısının fazla olmasına ve farklı okul türlerinin bulunmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra Harran Üniversitesi ve Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yasal izinler alınmıştır (**Ek-3**). Uygulamalar esnasında herhangi olumsuz bir durumla karşılaşmamak adına okullara uygulamaların yapılacağı önceden bildirilmiştir. Araştırmanın pilot uygulaması 7 okulda 157 erkek ve 111 kız olmak üzere toplam 268 kişiyle yapılmıştır. Uygulamalar okul yönetiminin uygun gördüğü ders saatlerinde coğrafya öğretmenin gözetiminde 11. Sınıf öğrencileri ile gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar esnasında testin geçerliliğini ve güvenilirliğini bozacak herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve testin güvenilirliği sağlandıktan sonra ana uygulamanın yapılacağı okullar belirlenmiştir. Araştırmanın ana uygulamaları yine okul yönetiminin uygun gördüğü saatlerde, coğrafya öğretmenin gözetiminde gönüllülük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve uygulamalar esnasında herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır. Ana uygulama 8 okulda 115 kız, 123 erkek toplam 238 öğrenciye 20 soruluk başarı testinin uygulanması ile gerçekleştirilmiş ve uygulama süreci başarı ile tamamlanmıştır.

3.5. VERİ ANALİZİ

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi yapılırken 6 katılımcının testi boş bırakması ve 13 katılımcının ise birçok soruyu cevapsız bırakması nedeniyle toplam 19 katılımcıya ait başarı testi analizlere dahil edilmemiştir. Böylece çalışmanın örneklemini 238 katılımcı oluşturmuştur

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS (Statistical Package For Social Science) programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın her alt probleminin analizi ve yorumlanması için T testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Basit Doğrusal Regresyon ve Kay-Kare Analizi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların harita becerileri düzeylerinin belirlenmesine yönelik uygulanan başarı testinin analiz sonuçlarına yer verilmiştir

4.1. KATILIMCILARIN HARİTA BECERİLERİ DÜZEYİNE İLİŞKİN BULGULAR

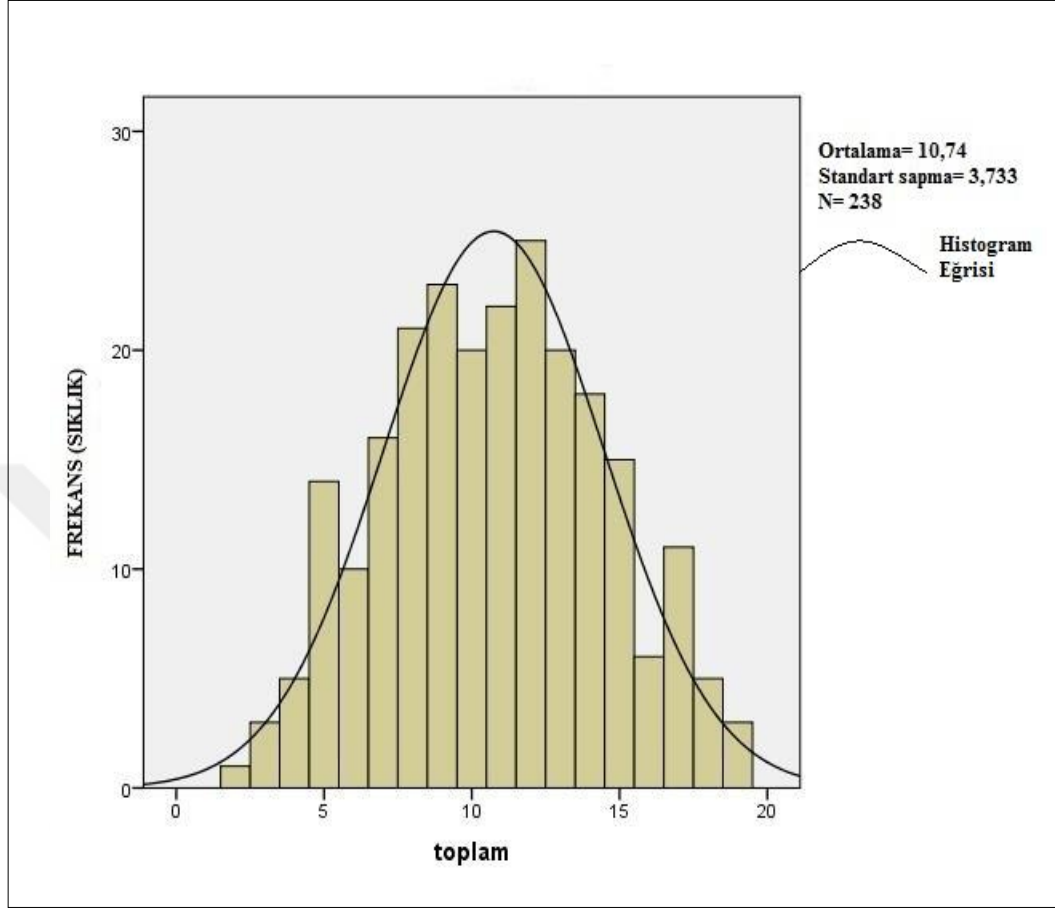
Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin, Ortaöğretim Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Başarı Testi sonucunda aldıkları puanlara ilişkin bulgular aşağıda Tablo 6 ve Grafik 5'te gösterilmiştir.

Tablo 6 : Öğrencilerin Başarı Testi Puanlarına İlişkin Bulgular

Başarı testi	N	En Düşük	En Yüksek	$\bar{x}$	Std. sapma
Puanlar	238	2	19	10,74	3,733

Katılımcıların başarı testinden alabilecekleri maksimum en yüksek puan 20 ve en düşük puan ise 1'dir. Tablo 6'ya bakıldığında öğrencilerin testten aldığı en düşük puanın 2 ve en yüksek puanın ise 19 olduğu görülmektedir. Teste katılan öğrencilerin başarı ortalamasının $\bar{X}=10,74$ olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan 238 ortaöğretim 11. Sınıf öğrencisinin harita becerileri düzeylerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Grafik 5 : Katılımcıların Başarı Testi Puanları Ortalamasına İlişkin Histogram Grafiği

Yukarıdaki histogram eğrisine göre öğrencilerin ortalamaları normal bir dağılım göstermektedir.

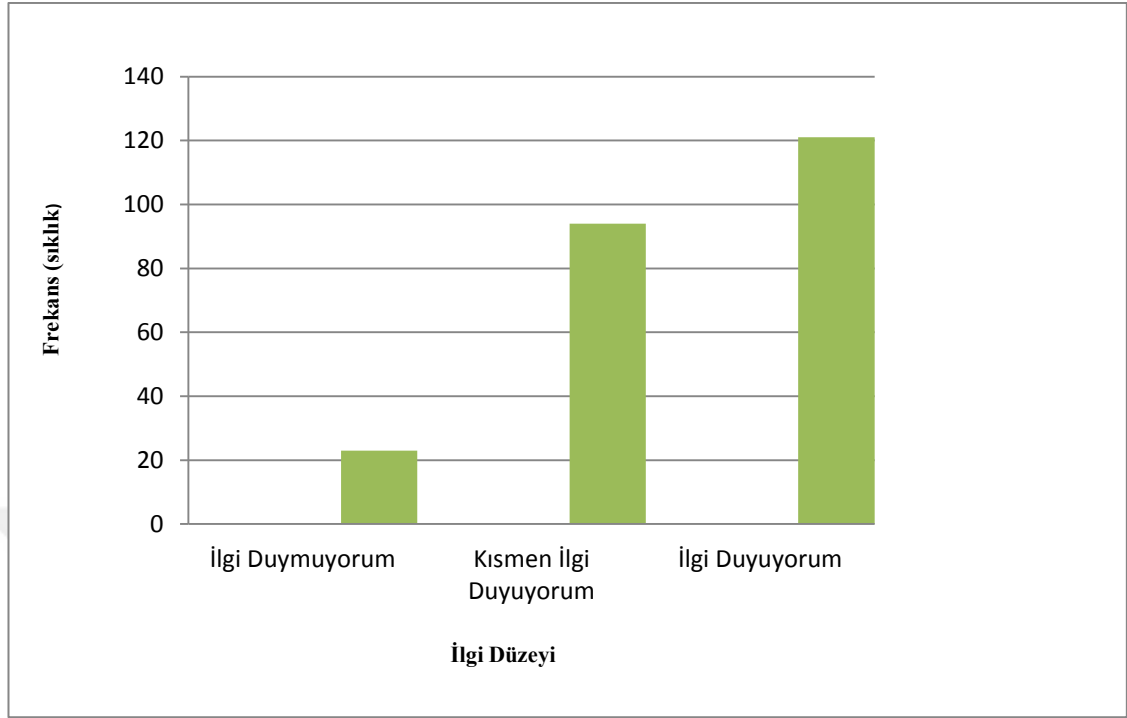
4.2. KATILIMCILARIN COĞRAFYA DERSİNE İLĞİ DÜZEYİYLE İLĞİLİ BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin coğrafya dersine ilgi düzeyine ilişkin bulgular aşağıda Tablo 7 ve Grafik 6’da gösterilmiştir.

Tablo 7 : Coğrafya Dersine İlgi Düzeyine Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları

İlgi Düzeyi	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Coğrafya Dersine İlgi Duymuyorum	23	9,7
Coğrafya Dersine Kısmen İlgi Duyuyorum	94	39,5
Coğrafya Dersine İlgi Duyuyorum	121	50,8
Toplam	238	100,0

Grafik 6 : Katılımcıların Coğrafya Dersine İlgil Düzeyine ilişkin Sütun Grafiği

Öğrencilerin coğrafya dersine ilgil düzeyine bakıldığında 121 (% 50,8) kişi coğrafya dersine ilgil duyuyorum, 94 (% 39,5) kişi coğrafya dersine kısmen ilgil duyuyorum, 23 (% 9,7) kişi ise coğrafya dersine ilgil duymuyorum yanıtı vermiştir. Bu verilere bakıldığında öğrencilerin yaklaşık olarak % 90'ının coğrafya dersine ilgil duyduğunu söylemek mümkündür.

4.3. KATILIMCILARIN İLGİL DÜZEYİNİN CİNSİYETE GÖRE FARKLILIğINA İLİŞKİN BULGULAR

Katılımcıların cinsiyeti ile coğrafya dersine ilgil düzeyleri arasında anlamlı bir iliski olup olmadığını belirlemek için yapılan iki değişken için iki yönlü kay kare testi sonucuna iliski bulgular aşağıda Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8 : Katılımcıların Cinsiyeti İle Coğrafya Dersine İlgil Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Kay-Kare Testi Sonucu

Cinsiyet	Frekans	%	Duymuyorum	Kısmen İlgil Duyuyorum	İlgil Duyuyorum	X ²	P
Kız	115	48,3	60,9	61,7	35,5	16,109	0,00
Erkek	123	51,7	39,1	38,3	64,5		
Toplam	238	100,00					

Katılımcıların cinsiyeti ile coğrafya dersine ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan iki değişken için iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, cinsiyet ile coğrafya dersine ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. ($\chi^2_{(2)} = 16,109, p < 0,05$). Tabloya ilişkin veriler incelendiğinde erkek katılımcılar lehine bir anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu anlamlı ilişkinin % 64,5’lik bir oranla Coğrafya Dersine ilgi duyuyorum diyen erkek katılımcılardan kaynaklandığı söylenebilir. Kadın katılımcılarda ise Coğrafya Dersine ilgi duyuyorum diyenlerin oranı % 35,5’ tir.

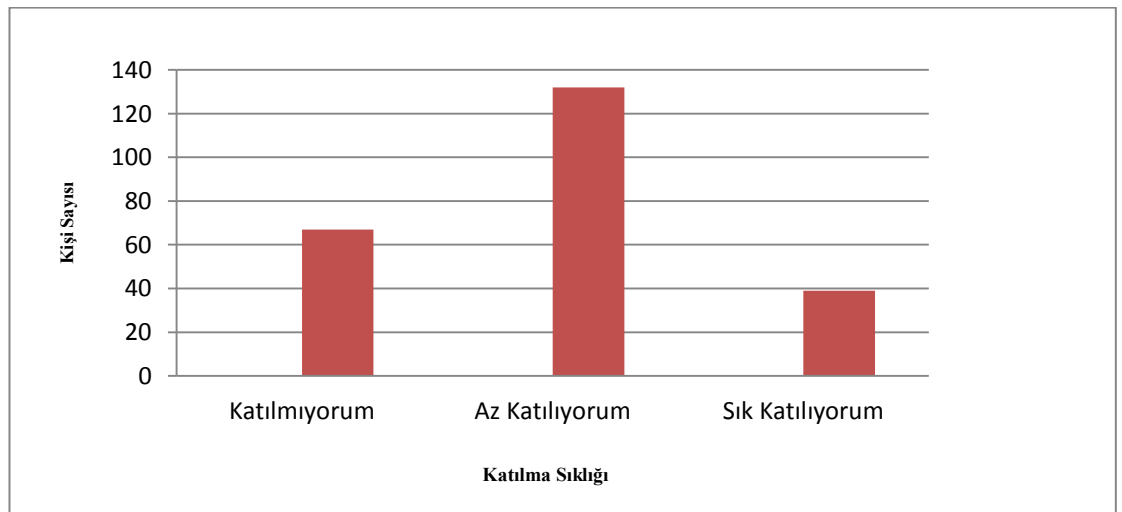
4.4. KATILIMCILARIN COĞRAFYA DERSİNDE HARİTA İLE İLGİLİ UYGULAMALARA KATILIMA SIKLIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin coğrafya dersinde haritalarla ilgili yapılan uygulamalara katılma sıklığına ilişkin bulgular aşağıda Tablo 9 ve Grafik 7’de verilmiştir.

Tablo 9 : Coğrafya Dersinde Harita İle İlgili Uygulamalara Katılma Sıklığına Göre Katılımcı Sayıları ve Oranları

Katılma Sıklığı	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Katılmıyorum	67	28,2
Az Katılıyorum	132	55,5
Sık Katılıyorum	39	16,4
Toplam	238	100,0

Grafik 7 : Katılımcıların Harita İle İlgili Uygulamalara Katılma Sıklığına İlişkin Sütun Grafiği

Öğrencilerin harita ile ilgili yapılan uygulamalara katılma sıklığına ilişkin verilere bakıldığında 67 (% 28,2) kişinin uygulamalara katılmıyorum, 132 (% 55,5) kişinin az katılıyorum, 39 (% 16,4) kişinin ise sık katılıyorum yanıtı verdiği görülmektedir. Bulgular incelendiğinde % 28,2 'lik bir kesimin uygulamalara katılmaması ve % 55,5'lik bir kesimin ise uygulamalara az katılması dikkat çekicidir.

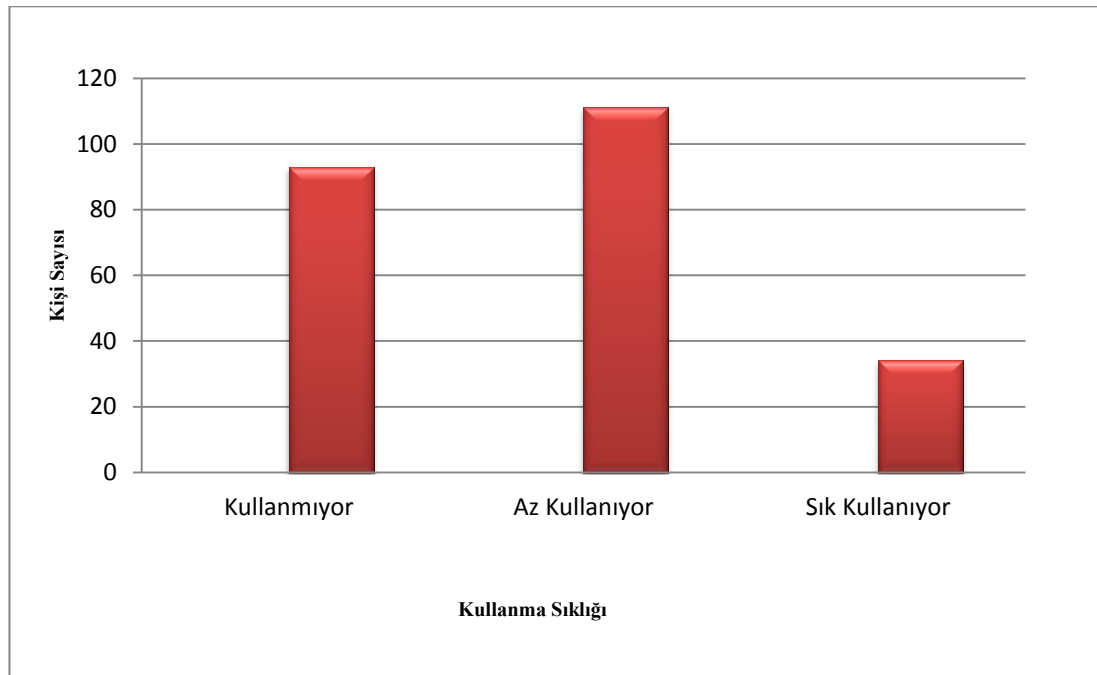
4.5. COĞRAFYA DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN HARITA VEYA ATLAS KULLANMA SIKLIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Coğrafya öğretmenin coğrafya dersinde harita veya atlas kullanma sıklığına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 10 ve Grafik 8'de verilmiştir.

Tablo 10 : Coğrafya Öğretmeninin Harita veya Atlas Kullanma Sıklığına İlişkin Öğrencilerin Verdikleri Cevapların Sayı ve Oranları

Kullanma Sıklığı	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Kullanmıyor	93	39,1
Az Kullanıyor	111	46,6
Sık Kullanıyor	34	14,3
Toplam	238	100,0

Grafik 8 : Coğrafya Öğretmenlerinin Harita veya Atlas Kullanma Sıklığına İlişkin Sütun Grafiği

Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya dersinde coğrafya öğretmenin harita veya atlas kullanma sıklığı ne kadardır maddesine verdikleri cevaplara ilişkin veriler incelendiğinde 93 (% 39,1) kişinin kullanmıyor, 111 (% 46,6) kişinin az kullanıyor ve 34 (% 14,3) kişinin ise sık kullanıyor yanıtı verdiği görülmektedir. Bu verilere göre % 46,6'lık bir kesimin öğretmenin haritaları az kullandığını belirtmesi oldukça dikkat çekicidir. Öğrencilerin sadece % 14,3'lük bir kesimi öğretmenin haritaları sık kullandığını ifade etmiştir.

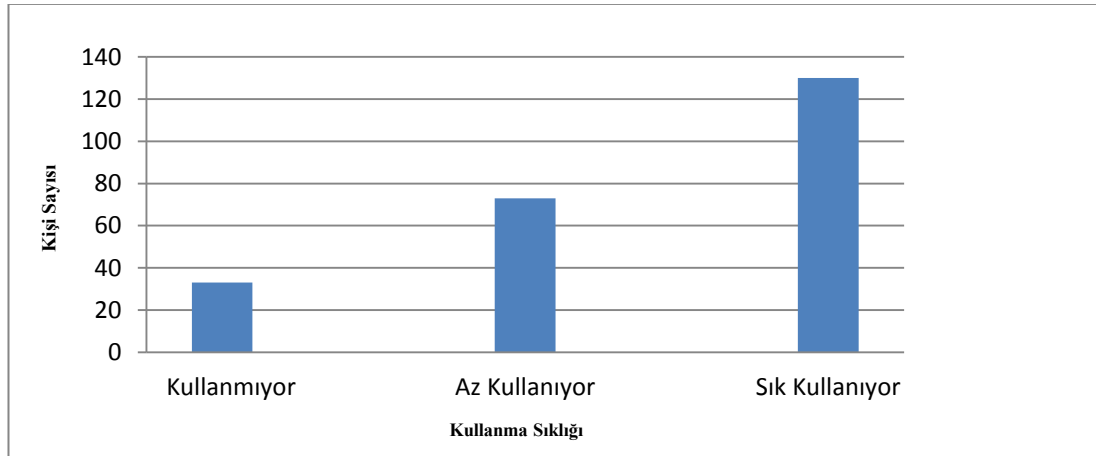
4.6. COĞRAFYA DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN TEKNOLOJİ KULLANMA SIKLIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Çalışmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin coğrafya dersinde coğrafya öğretmenin teknolojiyi (akıllı tahta, projeksiyon vs) kullanma sıklığı nedir? Maddesine verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıda Tablo 11 ve Grafik 9'da verilmiştir.

Tablo 11 : Coğrafya Dersinde Öğretmenin Teknolojiyi Kullanma Sıklığına Göre Katılımcıların Verdikleri Cevapların Sayı ve Oranları

Kullanma Sıklığı	Frekans (Sıklık)	Yüzde (%)
Kullanmıyor	33	13,9
Az Kullanıyor	73	30,7
Sık Kullanıyor	130	54,6
Toplam	238	100,0

Grafik 9 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmenin Teknolojiyi Kullanma Sıklığına İlişkin Sütun Grafiği

Coğrafya öğretmeninin coğrafya dersinde teknolojiyi kullanma sıklığına ilişkin tablo incelendiğinde öğrencilerden 33 (% 13,9)'ünün öğretmenin teknolojiyi kullanmadığını, 73 (% 30,7)'ünün az kullandığını ve 130 (% 54,6)'u ise sık kullandığını belirtmiştir. Bu bulgulara göre öğrencilerin % 50'si öğretmenin teknolojiyi sık kullandığını ifade ederken, %14'ü ise öğretmenlerin bu teknolojiyi kullanmadığını belirtmiştir.

4.7. KATILIMCILARIN MATEMATİK DERSİNDEKİ NOT ORTALAMALARI İLE HARİTA BECERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilere ait matematik dersi not ortalaması ile harita beceri düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular aşağıda Tablo 12, 13 ve 14'te verilmiştir.

Tablo 12 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Matematik Dersi Not Ortalamalarının Harita Beceri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analiz Özeti

R	R- Kare	Düzeltilmiş – R Kare	Tahmini Standart Hata
,209	,044	,027	3,682

Tablo 13 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Matematik Dersi Not Ortalamalarının Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Varyans Analiz Sonuçları

Varyansın (Değişim Kaynağı)	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Regresyon	143,779	4	35,945	2,651	,034 ^b
Hata(Artık)	3159,586	233	13,560		
Toplam	3303,366	237			

Tablo 14 : Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Matematik Dersi Not Ortalamalarının Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKEN	B	Standart Hata	β	t	p
(Sabit)	9,645	,468		20,624	,000
MAT2	1,223	,689	,137	1,775	,077
MAT3	1,611	,753	,160	2,141	,033
MAT4	,841	,765	,082	1,100	,273
MAT5	2,185	,712	,233	3,067	,002

Tablo 13'te yer alan varyans analizi sonuçlarına göre katılımcıların matematik dersindeki not ortalamalarının harita beceri düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir $F_{(4-236)} = 2,651, p > 0,01$). Matematik dersindeki not ortalaması harita becerileri üzerindeki değişimin % 4'ünü açıklamaktadır. Araştırma bulgularına göre matematik dersi not ortalaması öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmaktadır.

4.8. KATILIMCILARIN CİNSİYETİYLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin cinsiyetlerinin harita becerilerini yordamasına ilişkin yapılan basit doğrusal regresyon ile ilgili bulgular aşağıda Tablo 15, 16 ve 17'de verilmiştir.

Tablo 15 : Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Özeti

R	R- Kare	Düzeltilmiş R-Kare	Tahmini Standart Hata
,057	,003	-,001	3,735

Tablo 16 : Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Harita Becerileri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın (Değişim Kaynağı)	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Regresyon	10,919	1	10,919	,783	,377 ^b
Hata (Artık)	3292,446	236	13,951		
Toplam	3303,366	237			

Tablo 17 : Örnekleme Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyetlerinin Harita Beceri Düzeylerini Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

DEĞİŞKEN	B	Standart Hata	β	t	p
(Sabit)	10,537	,337		31,286	,000
C1	,429	,484	,057	,885	,377

Katılımcıların cinsiyetinin harita becerilerini ne düzeyde yordadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, cinsiyetin harita beceri düzeylerini anlamlı yordamadığı görülmektedir ($F_{(1-236)} = 0,783$, $p > 0,01$). Araştırma bulgularına göre cinsiyetin öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını söylemek mümkündür.

4.9. COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN TEKNOLOJİYİ KULLANMA SIKLIĞI İLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ FARKA YÖNELİK BULGULAR

Coğrafya öğretmenin coğrafya dersinde teknolojiyi kullanma sıklığının harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir farka neden olup olmadığını belirlemeye yönelik yapılan Varyans Analizi ile ilgili sonuçlar aşağıda Tablo 18, 19 ve 20’de verilmiştir.

Tablo 18 : Coğrafya Öğretmenin Teknolojiyi Kullanma Sıklığı İle İlgili Varyans Analizine İlişkin Betimsel Bulgular

Kullanma Sıklığı	Sıklık	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	Alt Sınır	Üst Sınır	Min.	Max.
Kullanmıyor	33	12,30	3,468	,604	11,07	13,53	3	17
Az kullanıyor	73	9,33	3,096	,362	8,61	10,05	3	18
Sık kullanıyor	130	11,14	3,917	,344	10,46	11,82	2	19
Toplam	236	10,74	3,748	,244	10,26	11,22	2	19

Tablo 19: Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Teknoloji Kullanma Sıklığına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplararası	246,646	2	123,323	9,407	,000
Grup içi	3054,587	233	13,110		
Toplam	3301,233	235			

Tablo 20: Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Teknoloji Kullanma Sıklığına İlişkin Anlamlı Farkın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Yapılan Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I) Coğrafya öğretmenin teknoloji kullanma sıklığı	(J) Coğrafya öğretmenin teknoloji kullanma sıklığı	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık
Kullanmıyor	Az kullanıyor	2,974*	,760	,000
	Sık kullanıyor	1,165	,706	,227
Az kullanıyor	Kullanmıyor	-2,974*	,760	,000
	Sık kullanıyor	-1,810*	,530	,002
Sık kullanıyor	Kullanmıyor	-1,165	,706	,227
	Az kullanıyor	1,810*	,530	,002

*Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.

Coğrafya dersinde öğretmenin teknolojiyi kullanma sıklığının harita becerileri üzerinde anlamlı bir farka neden olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılan ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi sonucunda, teknolojiyi sık kullananların ortalaması ($\bar{X}=11,14$), teknolojiyi az kullananların ortalaması ($\bar{X}=9,33$) ve teknolojiyi kullanmayanların ortalamaları ($\bar{X}=12,30$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(2-233)} = 9,407$ $P<0,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın teknolojiyi az kullananlar ile teknolojiyi kullanmayanlar ve teknolojiyi sık kullananlar arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde anlamlı farkın teknolojiyi kullanmıyor ($\bar{X}=12,30$) diyen öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0,074$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.10. COĞRAFYA DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİNİN KÜRE KULLANMA SIKLIĞI İLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ FARKA YÖNELİK BULGULAR

Coğrafya dersinde coğrafya öğretmenin küre kullanma sıklığının harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu ile ilgili bulgular aşağıda Tablo 21, 22 ve 23'te verilmiştir.

Tablo 21 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmenin Küre Kullanma Sıklığına İlişkin Varyans Analizi ile İlgili Betimsel İstatistikler

Kullanma Sıklığı	Sıklık	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	Alt Sınır	Üst Sınır	Min.	Max.
Kullanmıyor	195	10,41	3,506	,251	9,91	10,90	2	19
Az kullanıyor	37	12,14	4,036	,663	10,79	13,48	6	19
Sık kullanıyor	5	14,60	5,941	2,657	7,22	21,98	4	18
Toplam	237	10,76	3,728	,242	10,29	11,24	2	19

Tablo 22 : Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmenin Küre Kullanma Sıklığına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplararası	168,249	2	84,124	6,324	0,002
Grup içi	3112,519	234	13,301		
Toplam	3280,768	236			

Tablo 23: Coğrafya Dersinde Coğrafya Öğretmeninin Küre Kullanma Sıklığına İlişkin Anlamlı Farkın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Yapılan Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I) Coğrafya dersinde öğretmen küre kullanma sıklığı	(J) Coğrafya dersinde öğretmen küre kullanma sıklığı	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık
Kullanmıyor	Az kullanıyor	-1,730*	,654	,024
	Sık kullanıyor	-4,195*	1,652	,031
Az kullanıyor	Kullanmıyor	1,730*	,654	,024
	Sık kullanıyor	-2,465	1,738	,333
Sık kullanıyor	Kullanmıyor	4,195*	1,652	,031
	Az kullanıyor	2,465	1,738	,333

* Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.

Coğrafya dersinde öğretmenin küre kullanma sıklığının harita becerileri üzerinde anlamlı bir farka neden olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılan ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi sonucunda, küreyi sık kullananların ortalaması ($\bar{X}=14,60$), küreyi az kullananların ortalaması ($\bar{X}=12,14$) ve kullanmayanların ortalaması ($\bar{X}=10,41$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(2-234)} = 6,324$ $P<0,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın küre kullanmayanlar ile az kullananlar ve sık kullananlar arasında olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde anlamlı farkın küreyi sık kullananlar ($\bar{X}=14,60$) diyen öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0,051$) bu farkın orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.11. COĞRAFYA DERSİNDE KATILIMCILARIN TASLAK HARİTA ÖRNEKLERİ OLUŞTURUP OLUŞTURMAMALARI İLE HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ FARKA YÖNELİK BULGULAR

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin taslak harita oluşturup oluşturmama durumlarının harita başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için yapılan bağımsız gruplar için T testi sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24 : Öğrencilerin Taslak Harita Oluşturup Oluşturmama Durumlarına İlişkin T Testi Sonuçları

Öğrencilerin Taslak Harita Oluşturma Durumları	Frekans N	Ortalama a $\bar{x}$	Standart sapma	t	df	p
Taslak harita oluşturma örnekleri yapmadım	194	10,57	3,788	-1,324	235	0,187
Taslak harita oluşturma örnekleri yaptım	43	11,40	3,346			
Toplam	237					

Taslak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerle, taslak harita örnekleri oluşturmayan öğrenciler arasında harita başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için yapılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre; harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=11,40$) ile taslak harita oluşturmayan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=10,57$) arasında anlamlı bir fark yoktur ($t_{(235)} = -1,324$, $p > 0.05$). Ancak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=11,40$), taslak harita oluşturmayan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=10,57$) biraz daha yüksektir.

4.12. ŞANLIURFA ŞEHİRİNDE EĞİTİM ALAN 11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİLERİ DÜZEYLERİNİN OKULUN BAĞLI BULUNDUĞU İLÇEYE GÖRE FARKLILAŞIP FARKLILAŞMADIĞINA YÖNELİK BULGULAR

Şanlıurfa Şehri'nde eğitim alan 11.sınıf öğrencilerinin harita becerileri düzeylerinin okulun bulunduğu ilçeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) sonucuna ilişkin bulgular aşağıda Tablo 25, 26 ve 27'de verilmiştir.

Tablo 25 : Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.Sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Yapılan Anova Testine İlişkin Betimsel Bulgular

İlçeler	Sıklık	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	Alt Sınır	Üst Sınır	Min.	Max.
Haliliye	93	8,78	3,267	,339	8,11	9,46	2	17
Eyyübiye	52	11,90	2,760	,383	11,14	12,67	5	18
Karaköprü	93	12,05	3,826	,397	11,27	12,84	5	19
Toplam	238	10,74	3,733	,242	10,27	11,22	2	19

Tablo 26 : Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.Sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Yapılan Anova Testi Sonuçları

Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplararası	586,416	2	293,208	25,361	0,000
Grup içi	2716,949	235	11,561		
Toplam	3303,366	237			

Tablo 27 : Şanlıurfa Şehri'nde Eğitim Alan 11.Sınıf Öğrencilerinin Harita Becerileri Düzeylerinin Okulun Bağlı Bulunduğu İlçeye Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına Yönelik Yapılan Anova Testi Sonucuna Göre Anlamlı Farkın Hangi Gruplar Arasında Olduğunu Belirlemeye Yönelik Yapılan Dunnett C Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I) İlçe	(J) İlçe	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata
Haliliye	Eyyübiye	-3,119*	,511
	Karaköprü	-3,269*	,522
Eyyübiye	Haliliye	3,119*	,511
	Karaköprü	-,150	,551
Karaköprü	Haliliye	3,269*	,522
	Eyyübiye	,150	,551

*Ortalama fark 0,05 düzeyinde anlamlı.

Şanlıurfa Şehri'nde eğitim alan 11.sınıf öğrencilerinin harita becerileri düzeylerinin okulun bulunduğu ilçeye göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) sonucunda; Haliliye İlçesine bağlı okulların başarı testi ortalaması ($\bar{X}=8.78$), Eyyübiye İlçesine bağlı okulların başarı testi ortalaması ($\bar{X}=11.90$) ile Karaköprü İlçesine bağlı okulların başarı testi ortalamasınının ($\bar{X}=12.05$) en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(3-235)}= 25.36, p < 0.05$). Test sonucu hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2 = 0.17$) bu farkın düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan Dunnett C çoklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın Haliliye – Karaköprü ve Haliliye-Eyyübiye ilçesi arasında olduğu görülmüş, bu anlamlı farklılığın Karaköprü'de eğitim alan öğrenciler ($\bar{X}=12.05$) lehine olduğu belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen sonuçlar ile daha önce yapılmış araştırmalara ait benzer ve farklı sonuçlar bir tartışma halinde verilmiştir

5.1. TARTIŞMA

1- Araştırmaya katılan 11.sınıf ortaöğretim öğrencilerinin başarı testi puanları değerlendirildiğinde başarı testi puanları ortalamasının $\bar{X}=10,74$ olduğu görülmektedir. Bu araştırma bulgularını destekler nitelikte Koç (2008) tarafından yapılan coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerine etkisi ile ilgili araştırmada öğrencilerin harita becerileri ile ilgili yapılan başarı testinden aldıkları puanların ortalamasının orta düzeyde ($\bar{X}=23,03$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin harita becerilerini tam anlamıyla kavrayabilmeleri ve harita beceri düzeylerinin artırılması okullarda ve sınıflarda yeterli düzeyde haritaların bulunması, derslerde uygun haritaların kullanılması, haritalara ilişkin uygulamaların yapılması ile mümkün olabilir. Derslerde kullanılan öğretim materyalleri dersin öğrenilmesinde ve kalıcı olmasında etkili olabilmektedir (Tunçbilek, 2005'ten aktaran Sönmez, s.179). Bu nedenle okullarda harita becerilerinin kazandırılması için uygun haritalar bulunmalıdır. Okullarda harita odalarının olmayışı, haritaların yetersiz olması veya öğretmenler tarafından yeterince kullanılmaması öğrencilerin harita beceri düzeylerinin istenilen düzeyde olmamasına neden olmuş olabilir. Öğrencilerin coğrafya dersine ilgisi de harita beceri düzeyleri üzerinde etkili olabilmektedir. Kartal (2016) tarafından yapılan araştırmada coğrafya dersine ilgi düzeyi fazla olan öğrencilerin harita okuryazarlığında daha başarılı olduğu belirtilmektedir. Elmastaş, Arıkan ve Öncü (2017) tarafından lisans düzeyinde yapılan araştırmaya göre, öğrencilerin yaklaşık % 80'i coğrafyanın harita okuma becerilerini geliştirmede önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu da coğrafyanın ve coğrafyaya ilgi düzeyinin öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerinde ne derece etkili olduğuna dair önemli bir örnek olabilir.

2- Öğrencilerin coğrafya dersine ilgi düzeyine ilişkin veriler incelendiğinde % 50,8 'nin coğrafya dersine ilgi duyduğu, % 39,5'nin coğrafya dersine kısmen ilgi duyduğu görülmektedir. Bu sonuçlara bakıldığında öğrencilerin coğrafya dersine ilgi düzeyinin % 90'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sadece % 9,7'sinin coğrafya dersine ilgi duymadığı görülmüştür. Daha önce de harita beceri düzeyleri ile ilgili yapılan çalışmalarda öğrencilerin coğrafya derslerine tutumlarının genelde olumlu olduğu görülmüştür. Aydın, Coşkun ve Kaya (2010) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin yaklaşık % 74,4'ü coğrafya dersini sevdiğini, % 63,2'si ise coğrafya dersi konularına ilgi duyduğunu belirtmişlerdir. Zaman ve Coşkun (2007) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları ile ilgili yapılan çalışmada öğrencilerin genel olarak coğrafya dersine karşı olumlu tutumlara sahip oldukları belirtilmiştir. 2008'de Alım'ın yaptığı araştırmaya göre ise ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya dersine tutumları orta düzeydedir. Öğrencilerin coğrafya derslerine ilgi düzeylerinin farklı düzeylerde olması çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Bunlardan biri, coğrafya öğretmenlerin sahip olduğu öğretme ve ders işleme becerilerinin öğrencilerin derse olan ilgilerini çekmede yetersiz kalmasıdır (Artvinli, Kılıçaslan ve Bulut, 2003. s. 37). Bu da derslerin klasik yöntemlere göre işlendiğini, dolayısıyla öğrencilerin ilgisini çekmediğini gösteriyor olabilir. İkinci olarak meslek edinme kaygısından kaynaklanmış olabilir. Nitekim öğrencilerin yaşı ilerledikçe meslek sahibi olma kaygıları artmakta bu da öğrencilerin sosyal bilimlere olan ilgisini azaltmaktadır (Betres, 1983 ve Print, 1990'dan aktaran Cin, 2007, s.45). Çevre sorunları, doğal olaylar ve bunların meydana gelme şekilleri, çevre bilinci gibi konular ise öğrencilerin coğrafya derslerine olan ilgilerini artırmaktadır. Ayrıca derslerin modern yöntemlere göre işlenmesi, çeşitli aktivitelerle desteklenmesi de öğrencilerin coğrafya derslerine olan ilgilerini artırmada etkili olabilir.

3- Öğrencilerin coğrafya dersine ilgi düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin daha önce Alım (2008), Demirkaya ve Arıbaş (2004), Cin (2007), Aydın, Coşkun ve Kaya (2010) tarafından yapılan çalışmalarda öğrencilerin coğrafya dersine ilgilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak bu çalışmaların aksine yapılan bu araştırmada katılımcıların cinsiyeti ile coğrafya dersine ilgi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan iki değişken için iki yönlü kay kare testi sonucuna göre, cinsiyet ile coğrafya

dersine ilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($\chi^2_{(2)} = 16,109$, $p < 0,05$). Sonuçlara ilişkin bulgular incelendiğinde anlamlı ilişkinin % 64,5'lik bir oranla Coğrafya dersine ilgi duyuyorum erkek katılımcılar lehine olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırma Özgen ve Bindak (2009) tarafından yapılan araştırma ile de paralellik göstermektedir. Özgen ve Bindak yaptıkları araştırmada katılımcıların coğrafya dersine ilgi düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığını ve bu farkın erkek katılımcılar lehine olduğunu tespit etmişlerdir Bu araştırmalara benzer bir şekilde Aksoy ve Ünlü (2012) tarafından yapılan araştırmaya göre coğrafya dersine yönelik katılımcıların tutumlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiş ve ortaya çıkan farklılığın kız katılımcılar lehine olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalara ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcıların coğrafya dersine ilgi düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu farklılığın ortaya çıkmasında öğrencilerin coğrafya dersine karşı ilgi düzeylerinin farklı olmasının yanı sıra erkek katılımcıların kız katılımcılara göre daha fazla okuryazar olması ve sosyo ekonomik faaliyetlerde erkeklerin daha aktif rol alması etkili olmuş olabilir. Nitekim gerek ekonomik aktivitelerde gerekse de doğayla daha fazla iç içe olmak, ondan etkilenmek, faydalanmak coğrafya dersine ilgi düzeyini belirlemede etkili olmuş olabilir.

4- Araştırma bulgularına göre öğrencilerin haritalarla ilgili uygulamalara katılma sıklığının düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 55,5'inin haritalarla ilgili uygulamalara az katıldığı, % 28,2'sinin ise haritalarla ilgili yapılan uygulamalara katılmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden sadece % 16,4'ü uygulamalara sık katıldığını belirtmiştir. Harita ile ilgili uygulamalar harita üzerine bilgi aktarma, alan hesaplama, eğim hesaplama ve taslak harita örnekleri oluşturma gibi uygulamaları kapsamaktadır. Harita becerilerinin istenilen düzeyde kazandırılması için harita uygulamalarının sıklıkla yapılması ve öğrencilerin bu uygulamalara katılmaları sağlanmalıdır. Çünkü haritalar ve harita uygulamaları öğrenmenin kalıcı olmasında ve teorik bilginin pekiştirilmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Harita çizimi, harita çizdirilmesi, haritalı çalışmalar ve oyunların kullanılması hem mekansal becerilerin hem de genel olarak harita becerilerinin kazandırılmasında oldukça önemlidir (Şengül Bircan ve Safran, 2013, s. 465).

Ünlü ve Günceğörü (2013) tarafından yapılan çalışmada geleneksel yöntemlere göre işlenen bir ders ile harita becerilerini kazandırmaya yönelik etkinliklerin yapıldığı bir ders arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırmaya göre öğretmenler de harita becerisi kazandırmaya yönelik derslere daha olumlu bakmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin harita beceri düzeylerini artırmak için coğrafya derslerinde haritalarla ilgili uygulamalara sıklıkla yer verilmeli ve öğrencilerin bu uygulamalara katılmaları sağlanmalıdır.

5- Coğrafya dersinde öğretmenin harita veya atlas kullanma sıklığının düşük olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerden % 39,1'i öğretmenin harita veya atlas kullanmadığını, % 46,6'sı ise az kullandığını belirtmiştir. Coğrafya dersinde sıklıkla harita veya atlas kullanan öğretmenlerin oranının sadece % 14,3 olduğu görülmektedir. Coğrafya dersinin en önemli araçlarından biri olan haritaların az kullanılması oldukça düşündürücüdür. Haritalar eğitim ve öğretimin bütün safhalarında kullanılan önemli araçlardır (Elmastaş, Arıkan ve Öncü, 2018). Çünkü haritalar ve diğer öğretim araçları teorik bilgilerin pekiştirilmesinde oldukça önem arz etmektedir. Buğdaycı ve Selvi (2018) tarafından yapılan çalışmada atlas ve harita kullanımının ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin mekanla ilgili becerilerini geliştirmede oldukça anlamlı bir etki oluşturduğunu tespit etmişlerdir. Yine ilköğretim düzeyinde Aktürk, Yazıcı ve Bulut (2013) ve Kayalı (2004), ortaöğretim düzeyinde Aksoy (2012) ve Demiralp (2006 b), tarafından yapılan çalışmalarda harita ve atlas kullanma becerilerinin geliştirilmesinde haritaların, görsel araçların, çeşitli teknik ve yöntemlerin etkili olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle coğrafya dersinin en önemli öğretim araçları olan harita ve atlasların yeterince kullanılması gerekmektedir. Ders anlatımında harita ve atlasların kullanımı teorik konuların anlaşılmasında ve kazanılan bilgilerin kalıcı olmasında etkili olabilir. Bu da öğrencilerin hem mekânla ilgili becerilerini hem de harita becerilerinin kazanılmasında etkili olacaktır. Aksi takdirde harita ve atlas kullanılmadan işlenen derslerde harita beceri düzeylerinin istenilen düzeyde kazanılmaması olağan bir sonuç olabilir.

6- Coğrafya dersinde öğretmenlerin teknoloji kullanma sıklığı yüksektir. Coğrafya dersinde teknolojiyi sıklıkla kullanan öğretmenlerin oranı % 54,6'dır. Öğretmenlerin % 30,7'sinin ise teknolojiyi az kullandığı görülmektedir. Günümüz bilgi çağında

teknolojide meydana gelen hızlı gelişmeler hayatımızın her alanında etkili olmaktadır. Gerek günlük yaşamımızda gerekse, öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde teknolojik araç ve gereçler oldukça önemli bir yere sahiptir (Ateş, 2010, s. 409).

Akıllı tahtalar, projeksiyon cihazları, tepegöz gibi teknolojik araçlar derslerin farklı şekillerde işlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu da öğrencilerin istenilen becerileri kazanmalarına etki etmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin derslerde teknolojik imkânlardan daha fazla yararlanma yoluna gitmeleri önem arz etmektedir.

7- 11. sınıf ortaöğretim öğrencilerine ait matematik dersi not ortalamalarının harita becerilerini yordamasına ilişkin yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda öğrencilere ait matematik dersi not ortalamalarının öğrencilerin harita beceri düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür $F_{(4-236)} = 2,651, p > 0,01$). Matematik dersindeki not ortalaması harita becerileri üzerindeki değişimin % 4'ünü açıklamaktadır. Sönmez (2010)'de ilköğretim öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır. Sönmez (2010)'in yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin matematik dersindeki not ortalamaları arttıkça harita beceri düzeyleri de artmaktadır. Benzer bir şekilde Koç (2008)'da ortaöğretim öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada sayısal ve eşit ağırlık alanlarda okuyan öğrencilerin harita beceri düzeylerinin sosyal alanda okuyan öğrencilerin harita beceri düzeylerinden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmaların benzer yönü matematik dersindeki başarı puanının arttıkça öğrencilerin harita becerileri düzeylerinin de artmakta olmasıdır. Bunun temel sebebi harita becerilerinin çeşitli matematik hesaplamaları (eğim, saat, alan vs.) içermesi, konum belirleme, sembol okuyabilme gibi becerileri kapsamı olabilir. Bu beceriler belirli bir matematik bilgisi istediğinden matematik dersi not ortalaması yüksek olan öğrenciler daha başarılı olmuş olabilir.

8- Araştırmaya katılan 11.sınıf ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetinin harita becerilerini ne düzeyde yordadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, cinsiyetin harita beceri düzeylerini anlamlı yordamadığı görülmüştür $(F_{(1-236)} = 0,783, p > 0,01)$.

Araştırma, 2017 yılında Kartal ve Koç tarafından ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapılan araştırma ile benzer bulgulara sahiptir. Kartal ve Koç'un yapmış

olduğu çalışmaya göre cinsiyet değişkeninin harita okuryazarlığı üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Her iki araştırmada da cinsiyetin, yani öğrencilerin kız veya erkek oluşlarının harita becerileri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını söylemek mümkündür. Lisans düzeyinde Koç ve Çifçi (2016), Koç, Çifçi ve Aksoy (2017) tarafından yapılan araştırmalarda cinsiyet değişkeninin öğrencilerin harita okuryazarlığına etkisine ilişkin sonuçlara göre cinsiyet ile harita okuryazarlığı arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve bu anlamlı farklılığın erkek öğretmen adaylar lehine olduğu tespit edilmiştir.

9- Coğrafya dersinde öğretmenin teknolojiyi kullanma sıklığının harita becerileri üzerinde anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılan ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi sonucunda, teknolojiyi sık kullananların ortalaması ($\bar{X}=11,14$), teknolojiyi az kullananların ortalaması ($\bar{X}=9,33$) ve teknolojiyi kullanmayanların ortalaması ($\bar{X}=12,30$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(2-233)} = 9,407$ $P<0,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile yapılan Tukey çoklu karşılaştırma testi sonucunda, farklılığın teknolojiyi az kullananlar ile teknolojiyi kullanmayanlar ve teknolojiyi sık kullananlar arasında olduğu görülmektedir. Teknolojiyi az kullananların ortalaması, teknolojiyi sık kullananlar ile teknolojiyi kullanmayanlara göre daha düşüktür. Teknolojiyi kullanmayanların ortalamasının teknolojiyi kullananlara ve az kullananlara göre daha yüksek çıktığı görülmektedir. 2011 yılında Kılınç ortaöğretim öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmasında coğrafya dersinde teknoloji kullanımının dersin öğrenilmesi üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğunu tespit etmiştir. Yine ortaöğretim düzeyinde Aksoy (2012) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre teknoloji destekli eğitim öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmaktadır. İlköğretim düzeyinde Aktürk, Yazıcı ve Bulut (2013) tarafından yapılan çalışmada ise yine animasyon, dijital harita gibi teknolojik araçların öğrencilerin harita ile ilgili mekânı yorumlama becerilerini geliştirdiği belirtilmiştir.

Genel anlamda teknolojik araçlar bazı becerilerin kazanılmasında önemli rol oynamaktadır. Teknolojik araçların görsel, işitsel gibi birçok beceri alanına hitap

etmesi, bu teknolojik araç ve gereçleri faydalı kılmaktadır. Bu nedenle teknolojik araç ve gereçler ile dersler ve beceriler daha kolay kazandırılabilir.

Nitekim akıllı tahta vs. teknolojik araçlar eğitim ortamını zenginleştirmesi ve dersin daha verimli geçmesi açısından oldukça faydalı olmaktadır. Bu teknolojik araçlar okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenciler için büyük avantajlar sağlamaktadır. Ancak teknolojik araç ve gereçlerin pedagojik amaçlarla kullanılmamaları tersi sonuçlar doğurabilir. Bu nedenle bu teknolojik araçlardan daha etkili yararlanabilmek için öğretmenlerin bu teknolojileri nasıl kullanacakları hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir (Adıgüzel, Gürbulak ve Sarıçayır, 2011). Ayrıca sınıftaki fiziki şartlar, bireysel öğrenme seviyesi, konuların zorluk seviyesi gibi öğrenmeyi etkileyebilecek faktörler dikkate alınmadığı takdirde teknoloji kullanımını çok büyük bir fayda sağlamayacaktır. (Pamuk, Ülken ve Dilek , 2011).

10- Coğrafya dersinde öğretmenin küre kullanma sıklığının harita becerileri üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacı ile yapılan ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi sonucunda, küreyi sık kullananların ortalaması ($\bar{X}=14,60$) , küreyi az kullananların ortalaması ($\bar{X}=12,14$) ve kullanmayanların ortalaması ($\bar{X}=10,41$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(2-234)} = 6,324$ $P<0,05$). Buna göre coğrafya dersinde coğrafya öğretmenin küreyi sık kullanması öğrencilerin harita becerilerini arttırdığı söylenebilir. Tarman (2017) ilköğretim öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmasında küre ve harita kullanımının öğrencilerin haritaları okuyabilme, yorumlayabilme gibi beceriler üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğunu tespit etmiştir. Tarman (2017)'a göre küre ve harita kullanma sıklığı arttıkça harita beceri düzeyleri de artmaktadır. Avşar (2010) tarafından ilköğretim öğrencilerine yönelik araştırma bulgularına göre küre, harita, atlas gibi öğretim materyalleri coğrafya konularının öğretilmesinde önemli bir etki oluşturmakta ve coğrafi becerilerin kazandırılmasında oldukça etkili olabilmektedirler. Küreler, çeşitli coğrafi bilgilerin somutlaştırılmasında oldukça önemli bir yere sahiptirler. Dünyanın şeklinin kavratılması, konum belirleme, yön gösterme gibi konuların daha iyi anlaşılmasında küreler etkili olabilmektedir.

11- Taslak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerle, taslak harita örnekleri oluşturmayan öğrenciler arasında harita başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark

olup olmadığını test etmek için yapılan bağımsız gruplar için t testi sonucuna göre; harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=11,40$) ile taslak harita oluşturmeyan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=10,57$) arasında anlamlı bir fark yoktur ($t_{(235)} = -1,324, p > 0.05$). Ancak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin ortalamasınının ($\bar{X}=11,40$), taslak harita oluşturmeyan öğrencilerin ortalamasından ($\bar{X}=10,57$) biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Aksoy ve Ünlü (2012) 'de ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Aksoy ve Ünlü (2012) 'nün araştırmasına göre öğrenciler kendi taslak haritalarını oluşturma beceri düzeyine erişemedikleri için, taslak harita oluşturma mekânı algılama becerileri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını ifade etmişlerdir. Her iki çalışmada taslak harita oluşturma, yani öğrencilerin kendi haritalarını oluşturup oluşturmadıklarının harita beceri düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını söylemek mümkündür. Taslak harita oluşturma öğrencilerin kendi haritalarını çizebilmelerini ifade ettiği için öğrencilerin harita becerilerini etkileyebilir. Nitekim araştırma bulgularına göre taslak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin başarı ortalamalarının, taslak harita oluşturma örnekleri yapmayan öğrencilerin başarı ortamlarına göre nispeten yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle derslerde öğrencileri kendi taslak haritalarını çizebilmelerine olanak sağlanmalıdır.

12- Araştırma bulgularına göre Şanlıurfa Şehri'nde eğitim alan 11.sınıf ortaöğretim öğrencilerinin eğitim aldıkları okulun bağlı olduğu ilçe, öğrencilerin harita becerileri düzeyleri üzerinde anlamlı bir farka neden olmaktadır. Erol (2017) tarafından ilköğretim düzeyinde yapılan çalışmada araştırma bulgularını destekler nitelikte okulun bulunduğu sosyo-ekonomik çevrenin öğrenci başarısı üzerinde anlamlı farka neden olduğu belirtilmiştir. Okulların bulunduğu Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye İlçelerinin farklı sosyal ve ekonomik özelliklere sahip olması nedeniyle bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin akademik başarıları farklılık göstermiş olabilir. Nitekim ekonomik özellikler okulların maddi olanakları üzerinde etkili olabilmektedir. Maddi olanakların kısıtlı olduğu okullar bu durumdan olumsuz etkilenirken, imkânların daha iyi olduğu okullar ise olumlu etkilenmektedir. Sosyo-ekonomik olarak daha gelişmiş olan, gerekli teknolojik donanımların ve ders araç gereçlerinin yeterli

olduğu ilçelerdeki okullarda bu nedenlerden dolayı akademik başarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

5.2. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

1. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin harita becerileri düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin harita becerilerini artırmaya yönelik derslerde haritalara sıklıkla başvurulmalı, amaca uygun haritalar kullanılmalıdır. Ayrıca okullarda harita odaları oluşturulabilir, sınıflara, okul koridorlarına uygun duvar haritaları asılabilir.

2- Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin haritalarla ilgili yapılan uygulamalara katılma sıklığı düşüktür. Bu nedenle öğrencilerin haritayla ilgili yapılan uygulamalara katılma isteklerini artıracak etkinlikler şeklinde harita uygulamaları yapılmalı ve öğrencilerin bu uygulamalara katılmaları sağlanmalıdır.

3- Araştırmadan elde edilen bulgulara göre coğrafya dersinde öğretmenin harita veya atlas kullanma sıklığının düşük olduğu görülmektedir. Coğrafya dersinde harita, atlas, küre gibi materyallerin önemi dikkate alındığında öğretmenlerin bu materyalleri daha fazla kullanmaları gerekmektedir. Öğretmenler teorik bilgileri harita, atlas gibi materyallerle desteklemelidir.

4- Coğrafya dersinde öğretmenlerin teknoloji kullanma sıklığı yüksek olmasına rağmen, öğretmenin teknolojiyi sık kullandığını ifade eden öğrencilerin ortalaması, teknolojiyi kullanmıyor diyen öğrencilerin ortalamasından düşük olduğu görülmektedir.

Öğretmenler teknolojiyi amaçlarına uygun olarak kullanmaya özen göstermelidir. Bunun yanı sıra öğretmenlere derslerde teknolojiyi nasıl kullanacaklarını, teknolojiyi kullanırken nelere dikkat etmeleri gerektiğine yönelik hizmet içi kapsamında seminerler verilebilir.

5- Matematik dersi not ortalamaları harita becerilerini anlamlı bir şekilde yordadığı için öğretim programları tasarlanırken ve harita becerileri belirlenirken öğrencilerin matematik becerilerinin dikkate alınması gerekmektedir.

6- Coğrafya öğretmenlerinin matematik öğretmenleriyle işbirliği içerisinde hareket etmeleri de önemlidir.

7- Küre kullanımı harita becerilerini geliştirmede oldukça önemli bir yere sahip olduğu için derslerde kürelere sıklıkla başvurulmalı, her sınıfta öğrencilerin istedikleri zaman inceleyebilecekleri bir küre bulunmalıdır.

8. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre taslak harita oluşturma örnekleri yapan öğrencilerin başarı ortalamalarının, taslak harita oluşturma örnekleri yapmayan öğrencilerin başarı ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla derslerde öğrenciler kendi taslak haritalarını oluşturmalı, öğretmenler uygulamaya yönelik derslere ağırlık vermelidir.

KAYNAKÇA

Abay, C. *LYS coğrafya soru bankası*. Ankara: Esen Yayınları.

Abay, C. *YGS coğrafya soru bankası*. Ankara: Esen Yayınları.

Adıgüzel, T., Gürbulak, N. ve Sarıçayır, H. (2011). Akıllı tahtalalar ve öğretim uygulamaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 457-471.

Akbulut, G. (2004). Coğrafya öğretimi ve yaratıcı düşünce. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (2), 215-223.

Akgül, M. (2004). Yaratıcı müziksel düşünce. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14, 41-47.

Akinoğlu, O.(2006). Coğrafya eğitimi ve toplum. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı, 13, 25-48.

Aksoy, H. (2012). Coğrafya dersinde harita becerisi kazandırmaya yönelik uygulamaların öğretmen ve öğrencilerin tutumlarına etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü : İstanbul.

Aksoy, H. ve Ünlü, M. (2012). Coğrafya derslerinde harita becerisine yönelik uygulamalarının öğrenci tutumlarına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 16-41.

Aktürk, V., Yazıcı, H. ve Bulut, R. (2013). Sosyal bilgiler dersinde animasyon ve dijital harita kullanımının öğrencilerin mekân algılama becerilerine yönelik etkileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 1-17.

Alım, M. (2008). Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 25-32.

Altınbilek, M. S. ve Sanalan, V. A. (2005). Coğrafya okuryazarlığı : genel bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10 (13), 341-358.

Artvinli, E. ve Kaya, N. (2010). Uluslararası coğrafya eğitimi bildirgesi ve Türkiye'deki yansımaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 93 -127.

Artvinli, E., Kılıçaslan, A. ve Bulut, İ. (2003). Trabzon'daki liselerde coğrafya öğretmenlerinin etkili öğretim ve ders işleme becerilerinin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8 (10), 21-41.

Ateş, M. (2010). Ortaöğretim coğrafya derslerinde akıllı tahta kullanımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 409-427.

Avşar, S. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Konya.

Aydın, F., Coşkun, M. ve Kaya, H. (2010). Ticaret Meslek Lisesi öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 183-203.

Baloğlu Uğurlu, N. ve Aladağ, E. (2015). Mekânsal düşünmenin Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programındaki yeri ve öğretmenlerin bu beceri hakkındaki görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 22-42.

Buğdaycı, İ. ve Bildirici, İ.Ö. (2009). Harita kullanımının coğrafya eğitimindeki önemi. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.

Buğdaycı, İ. ve Selvi, H. Z. (2018). İlkokul öğrencileri için tasarlanan haritaların öğrenme becerisine katkısı. *Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 7(2), 672-684.

Cin, M. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya dersine olan ilgi düzeyleri ve cinsiyet farklılıkları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12 (18), 39 - 48

Çelik, C.(2011). *Temel kavramlarla coğrafya soru kitabı*. Ankara: Palme Yayıncılık.

Demiralp, N. (2006a). Coğrafya eğitiminde harita ve küre kullanım becerileri. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 323-343.

Demiralp, N. (2006b). *Coğrafya öğretiminde gösteri yöntemi kullanılarak harita ve küre kullanım becerilerinin geliştirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Demiralp, N. (2009). Haritalarla öğrenme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 955-973.

Demirkaya, H. ve Arıbaş, K. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 81-87.

Doğanay, H. (1993). *Coğrafya'da metodoloji*, İstanbul: M.E. B. Yayınları.

Duman, B. ve Girgin, M. (2007). Eğitim fakültesi öğrencilerinin harita okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 185 – 202.

Elibüyük, M. (1990). Türkiye'nin tarihi coğrafyası bakımından önemli bir kaynak, Mufassal defterler. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 1(2). 11-42.

Elibüyük M. (1997). Coğrafya'nın önemi, tanımı ve sınıflandırılması. *Türk Kültürü Araştırmaları(Prof. Dr. Talip Yücel'e Armağan). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, 1-2, 105-130.

Elmastaş, N., Arıkan, İ. ve Öncü, M. (2017). Sınıf eğitimi öğrencilerinin coğrafya ile ilgili görüşleri üzerine bir çalışma, *El Ruha I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* (08- 12 Kasım 2017), Şanlıurfa.

Elmastaş, N., Arıkan, İ. ve Öncü, M. (2018). Coğrafi becerilerin kazandırılmasında haritaların yeri ve önemi, *El Ruha II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* (9-11 Şubat 2018), Şanlıurfa.

Erol, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık becerilerine ilişkin bir değerlendirme. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(3), 425-457.

Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2(3), 13-30.

Gökçe, N. ve Öztürk, F. (2013). İlköğretim öğrencilerinin coğrafya biliminin konularına ilişkin algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 92-118.

Güner, B ve Çitçi, M. D. (2010). Popüler bilim anlayışı ve coğrafyanın popülerliği, bilim ve teknik dergisi örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(25), 131-135.

Güngördü, E. (2002). *Coğrafyada öğretim yöntemleri, ilkeler ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

İbret, B. Ü., Aydın, F. ve Turgut, T. (2018). Coğrafya eğitiminin birey yetiştirilmesindeki rolü. *International Journal Of Geography And Geography Education*, 38, 1-19.

İncekara, S. (2007). Ortaöğretim coğrafya eğitiminde uluslararası eğilimler ve Türkiye örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 16, 109-130.

İncekara, S. , Karatepe, A. ve Karaburun, A. (2008). Ortaöğretim coğrafya derslerinde cbs yoluyla harita okuma becerisinin kazandırılmasına yönelik bir uygulama. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 17, 97-110.

İncekara, S. ve Kantürk, G. (2010). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili temel görüşleri ve harita kullanımına yönelik yaklaşımları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 240-257.

İzbırak, R. (1992). *Coğrafya terimleri sözlüğü*, İstanbul: M.E. B. Yayınları

Karakuş, U. (2012). Coğrafya eğitimi için önemli bir kaynak: birinci türk coğrafya kongresi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25,198-212.

Karasar, N. (2016). Bilimsel araştırma yöntemi : kavramlar ilkeler ve teknikler. Ankara: Nobel Yayınları.

Kartal, F. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenle açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Sivas.

Kartal, F. ve Koç, H. (2017). Ortaöğretim (9. sınıf) öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22 (37), 179-198.

Kayalı, H. (2004). İlköğretim okullarında 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğrenilmesinde ve öğretilmesinde etkili olan faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20, 101-114.

Kaymakçı, S. (2015). Tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (3), 127-154.

Kılınç, Y. (2011). Coğrafya öğretiminde teknoloji kullanımının ortaöğretim öğrencilerinin algılarına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 218-228.

Kızılçaoğlu, A. (2007). Harita becerilerine pedagojik bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 341-358.

Kocalar, A. O ve Demirkaya, H. (2014) Coğrafya öğrenmek niçin önemlidir? lise öğrencilerinin algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(32), 123-144.

Koç, H. (2008). Coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeyleri üzerine etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Koç, H. (2013). Harita beceri düzeyleri ile öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi üzerine bir inceleme. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/4, 17-32.

Koç, H. ve Bulut, İ. (2014). Gestalt kuramının öğrencilerin harita okuma ve yorumlama beceri düzeyleri üzerine etkisini belirlemeye yönelik bir inceleme, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 30(1), 1-19.

Koç, H. ve Çifçi, T. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 9-20.

Koç, H., Aksoy, B. ve Çifçi, T. (2017). Farklı lisans programlarındaki öğrencilerin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 301-321.

Komisyon. (2015). *Ygs-lys coğrafya soru bankası*. Körfez Yayınları.

Komisyon. *Ygs-lys coğrafya soru bankası*. Ankara: Kampüs Yayınları

MEB. (2017). *Coğrafya dersi öğretim programı*. Ankara : MEB Yayınları

MEB. (2018). *9. Sınıf coğrafya ders kitabı*. Ankara : MEB Yayınları

MEB. (2018). *10. Sınıf coğrafya ders kitabı*. Ankara : MEB Yayınları

MEB. (2018). *11. Sınıf coğrafya ders kitabı*. Ankara : MEB Yayınları

Özçağlar, Ali. (2014). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.

Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analiz 1*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özen, Refiye ve Sağlam, Halil İ. (2010), İlköğretim öğrencilerinin değişim ve sürekliliği algılayışlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 22, 1-15.

Özey, R. (2010). *Coğrafya'da yapılandırmacı yaklaşıma göre öğretmen-öğrenci ilişkisi*. Ankara: Pegem Yayınları.

Özgen, N. ve Bindak, R. (2009). Lise öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Siirt örneği. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 421-440.

Öztürk, M. ve Alkış, S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya ile ilgili algılamaları. *İlköğretim Online Dergisi*, 8(3), 782-797.

Pamuk, S., Ülken, A. ve , Dilek, N. Ş. (2012). Öğretmen adaylarının öğretimde teknoloji kullanım yeterliklerinin teknolojik pedagojik içerik bilgisi kuramsal

perspektifinden incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 415-438.

Soydabircan, İ . (2011). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin coğrafya öğrenme beceri düzeyleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Niğde.

Sönmez, Ö. F. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde harita becerileri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Sönmez, Ö.F. ve Aksoy, B. (2013). Cumhuriyetten günümüze ilköğretim programlarında harita becerileri. *The Journal of Turkish Social Research*, 171(171), 269-288.

Şengül Bircan, T. ve Safran, M. (2013). Tarih öğretiminde haritaların önemi ve kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* ,14, (2), 461-47.

Tarman, İ. (2017). *Harita ve küre kullanımı eğitiminin beş yaş çocuklarının harita ve küre okuma ve yorumlama becerilerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Taş, İ.H. (2005). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze ilköğretim 2. kademe ve liselerde Coğrafya Dersi ve müfredatının değişimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10 (14), 311 – 330.

Taş, İ.H ve Kızılçaoğlu, A. (2007). Coğrafya dersi öğretim programı-2005' eleştirel bir bakış. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 141-156.

Taşdemir, A. , Demirbaş, M. ve Bozdoğan, A. E .(2005). Fen bilgisi öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin grafik yorumlama becerilerini geliştirmeye yönelik etkisi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 6 (2), 81-91.

Taylan, E. ve Birlik, E. (2015). *YGS coğrafya soru bankası*. İstanbul: Karekök Yayınları.

Taylan, E. ve Birlik, E. (2015). *LYS coğrafya soru bankası*. İstanbul: Karekök Yayınları.

Turgut, M.F. (1992). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Saydam Matbaacılık.

Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (2015) *Beşeri coğrafya; insan, kültür, mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Türk, E. (1999). *Türk eğitim sistemi*. Ankara: Nobel Yayın.

Türk, İ.C. (2007). Osmanlı Devleti ilköğretim okulları coğrafya müfredat programları – Coğrafya öğretim usulleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 201-212.

Ünlü, M., Üçışık, S. ve Özey, R. (2002). Coğrafya eğitim ve öğretiminde haritaların önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (5), 9-25.

Ünlü, M. ve Günceğörü, H. (2013). Coğrafya derslerinde harita becerisine yönelik uygulamaların öğretmen tutumlarına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 58-71.

Yazıcı, K. (2006). Sosyal Bilgilerde Kullanılan Görsel Araçlar: Haritalar-Küreler, Resimler, Tablolar Ve Grafikler, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,15, 651-662.

Yıldırım, C. (1999). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara : Ösym Yayınları.

Zaman, S. ve Coşkun, O. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya derslerine karşı tutumları üzerine bir araştırma: Erzurum örneği. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 17-31.

EKLER

EK 1 : BELİRTKE TABLOSU

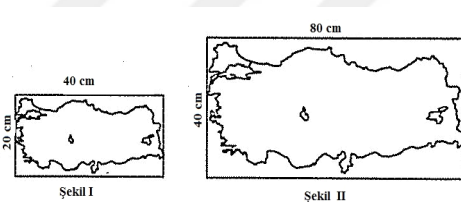
Beceri	Soru	1. HATIRLAMA	2. ANLAMA	3. UYGULAMA	4. ÇÖZÜMLEME	5. DEĞERLENDİRME	6. YARATMA
Harita Üzerine Bilgi Aktarma Becerisi Komisyon. YGS-LYS coğrafya soru bankası. Ankara: Kampüs Yayınları	<p>16. Haritalar yer şekillerini gerçeğe tam uygun olarak göstermezler. Haritalarda mutlaka hatalar oluşur.</p> <p>Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?</p> <p>A) Karaların yarımkürelerde farklı dağılması. B) Kuşbakışı görünüşün tam sağlanamaması. C) Dünya'nın şeklinin küresel olması. D) Güney Yarım Küre'de okyanusların geniş yer kaplaması. E) Ovaların geniş yer kaplaması.</p>	x					
Harita Üzerine Bilgi Aktarma Becerisi (MEB, 2018, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı)	<p>1. CBS; dünya üzerindeki karmaşık sorunların çözümüne yönelik, mekâna dayalı karar verme süreçlerinde kullanıcılara yardımcı olmak üzere coğrafi verilerin kullanılmasıdır. CBS'nin kullanımının çeşitli faydaları vardır.</p> <p>Buna göre aşağıdakilerden hangisi CBS'nin sağladığı yararlardan biri değildir?</p> <p>A) Acil durumda müdahale analizleri B) Kritik bilgi analizleri C) Hızlı ve kolay kullanım D) Yakında ve uzakta coğrafi veri sorgulama imkânı E) Tek alanda kullanılma yaygınlığı</p>	x					

Konum Belirleme Becerisi Komisyon . YGS- LYS coğrafya soru bankası. Ankara: Kampüs Yayınları	18. Biri kuzey, diğeri güney yarımkürede bulunan iki noktanın, dönüş hızları aynıdır. Bu durum, iki noktanın hangi özelliğinin aynı olmasının sonucudur? A) Meridyenlerinin B) Yer şekillerinin C) Yükseltilerinin D) Ekvator'a uzaklıklarının E) Sıcaklıklarının	x					
Konum Belirleme Becerisi Komisyon . YGS- LYS coğrafya soru bankası. Ankara: Kampüs Yayınları	5. Silindirik projeksiyon yöntemiyle çizilmiş bir dünya haritasında aşağıda belirtilen ülkelerden hangisinin şekil ve boyutlarında en az bozulma meydana gelir? A) Norveç B) Türkiye C) İngiltere D) Kanada E) Brezilya	x					
Haritalardan Yararlanarak Hesaplamalar Yapma (MEB, 2018, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı)	10. Bir yolun gerçek uzunluğu 18 km, harita uzunluğu 9 cm ise bu yolun gösterildiği haritanın ölçeği nedir? A) 1/20 000 B) 1/50 000 C) 1/100 000 D) 1/150 000 E) 1/200 000		x				

<p>Haritalardan Yararlanarak Hesaplamalar Yapma (MEB, 2018, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı)</p>	<p>7. 1/500.000 ölçekli bir haritada A ve B kentleri arasındaki uzaklık 10 cm olarak ölçülmüştür.</p> <p>Buna göre A ve B kentleri arasındaki gerçek uzunluğu bulunuz.</p> <p>A) 60 km B) 50 km C) 40 km D) 45 km E) 55 km</p>			x			
<p>Amaca Uygun Harita Seçimi Çelik, C.(2011). Temel Kavramlarla Coğrafya Soru Bankası : Palme Yayıncılık</p>	<p>19. Aşağıdakilerden hangisi siyasi haritalarda <u>yer alır</u>?</p> <p>A) Ülke ve İl sınırları B) Yükselti basamakları C) Bitki örtüsü D) Ekonomik faaliyetler E) Yağış miktarı</p>	x					
<p>Küre ve Atlas Kullanma Becerisi Taylan, E ve Birlik, E. (2015). YGS Coğrafya Soru Bankası: Karekök Yayınları</p>	<p>6. Renklendirme yöntemine göre çizilmiş bir fiziki haritada;</p> <p>* Konya Ovası'nın sarı renk ile * Bafra Ovası'nın yeşil renk ile * Erzincan Ovası'nın turuncu renk ile Gösterilmiş olması, bu ovaların hangi bakımından farklı olmalarıyla ilgilidir?</p> <p>A) Toprak türü B) Yükselti C) Tarım ürünü çeşitliliği D) Jeolojik yapı E) Bitki örtüsü</p>		x				

<p>Küre ve Atlas Kullanma Becerisi</p> <p>Taylan, E ve Birlik, E. (2015). YGS Coğrafya Soru Bankası: Karekök Yayınları</p>	<p>14. Dünyanın küresel bir yüzeye sahip olması, harita çizimlerinde aşağıdakilerden hangisinin geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir?</p> <p>A) Haritada kullanılan işaretlerin B) Renk tonlarının C) Ölçek türlerinin D) Projeksiyon yöntemlerinin E) Alan hesaplama yöntemlerinin</p>		x				
<p>Küre ve Atlas Kullanma Becerisi</p> <p>Abay, C. YGS Coğrafya Soru Bankası: Esen Yayınları</p>	<p>17. Aşağıdaki illerin alanları aynı büyüklükteki sayfalara, sayfaların tümü kullanılarak çizilmiştir. Buna göre, hangi ilin haritasında ayrıntı gösterme gücü daha fazdır?</p> <p>A) Antalya B) Erzurum C) Bartın D) Konya E) Şanlıurfa</p>		x				
<p>Küre ve Atlas Kullanma Becerisi</p> <p>Komisyon. (2015). YGS-LYS coğrafya soru bankası. Körfez Yayınları.</p>	<p>15. Eşyükselti eğrilerinin aralıklarının sık veya seyrek olması yer şekillerinin eğim koşullarına bağlıdır. Aşağıdaki yer şekillerinden hangisini gösteren eşyükselti eğrileri daha sık aralıklarla çizilir?</p> <p>A) Kıyı ovaları B) Birikinti konisi C) Delta D) Plato E) Dik yamaç</p>		x				

<p>Taslak Harita Oluşturma Komisyon. YGS-LYS coğrafya soru bankası. Ankara: Kampüs Yayınları</p>	<p>12. Harita çiziminde öncelikle belirlenmesi gereken aşağıdakilerden hangisidir? A) Coğrafi koordinatlar B) Yön oku C) Lejant D) Haritanın konusu E) Ölçek</p>		x				
<p>Taslak Harita Oluşturma (MEB, 2018, 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı)</p>	<p>3. I. Maliyeti yüksek ve kullanımı zor olduğu için fazla tercih edilmez. II. Yeryüzü şekillerini gerçeğe en yakın gösteren yöntemdir. Yukarıda özellikleri verilen harita çizim yöntemi aşağıdakilerden hangisidir? A) Tarama yöntemi B) Kabartma yöntemi C) Gölgeleme yöntemi D) Renklendirme yöntemi E) İzohips yöntemi</p>	x					
<p>Taslak Harita Oluşturma Çelik, C.(2011). Temel Kavramlarla Coğrafya Soru Bankası : Palme Yayıncılık</p>	<p>4.</p> <div style="text-align: center;"> <p>Şekil I Şekil II</p> </div> <p>Türkiye'nin fiziki haritası önce, şekil I de gösterilen boyutlarla, sonra şekil II deki boyutlarla çizilmiştir. II. çizimde I. çizime göre , I. küçültme oranı, II. yükseklik değeri, III. coğrafi koordinatları, IV. kıyıların haritadaki uzunlukları</p> <p>Özelliklerinden hangilerinde , herhangi bir değişiklik yapılmamıştır? A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV</p>			x			

<p>Mekansal Dağılışı Algılama</p> <p>Taylan, E ve Birlik, E. (2015). YGS Coğrafya Soru Bankası: Karekök Yayınları</p>	<p>9. Yaz aylarında sıcaklığın yüksek ve havadaki nemin az olduğu karasal iklim bölgelerinde buharlaşma fazla olur.</p> <p>Buna göre, yukarıdaki haritada numaralandırılmış olan bölgelerden hangisinde yazın buharlaşmanın şiddeti daha fazla olur?</p> <p>A) I B) II C) III D) IV E) V</p>				X																									
<p>Mekansal Dağılışı Algılama</p> <p>Taylan, E ve Birlik, E. (2015). LYS Coğrafya Soru Bankası: Karekök Yayınları</p>	<p>8. Aşağıdaki haritada , üç farklı yer altı kaynağının Türkiye’deki başlıca çıkarım alanları verilmiştir.</p> <p>Bu merkezlerde çıkarılan yer altı kaynakları sırasıyla aşağıdakilerden hangisidir?</p> <table border="0"> <tr> <td></td> <td><u>Divriği</u></td> <td><u>Bigadiç</u></td> <td><u>Murgul</u></td> </tr> <tr> <td>A)</td> <td>Demir</td> <td>Bakır</td> <td>Bor</td> </tr> <tr> <td>B)</td> <td>Bor</td> <td>Demir</td> <td>Bakır</td> </tr> <tr> <td>C)</td> <td>Bakır</td> <td>Bor</td> <td>Demir</td> </tr> <tr> <td>D)</td> <td>Demir</td> <td>Bor</td> <td>Bakır</td> </tr> <tr> <td>E)</td> <td>Bakır</td> <td>Demir</td> <td>Bor</td> </tr> </table>		<u>Divriği</u>	<u>Bigadiç</u>	<u>Murgul</u>	A)	Demir	Bakır	Bor	B)	Bor	Demir	Bakır	C)	Bakır	Bor	Demir	D)	Demir	Bor	Bakır	E)	Bakır	Demir	Bor	X				
	<u>Divriği</u>	<u>Bigadiç</u>	<u>Murgul</u>																											
A)	Demir	Bakır	Bor																											
B)	Bor	Demir	Bakır																											
C)	Bakır	Bor	Demir																											
D)	Demir	Bor	Bakır																											
E)	Bakır	Demir	Bor																											

<p>Mekansal Dağılışı Algılama</p> <p>Taylan, E ve Birlik, E. (2015). LYS Coğrafya Soru Bankası: Karekök Yayınları</p>	<p>11. Bir tarım ürününün en yaygın yetiştirildiği ve en çok üretildiği yere, o ürünün tarım bölgesi adı verilir. Ayrıca bu özellikteki ürün ise o bölgenin mono kültür bitkisi olarak kabul edilir.</p> <p>Buna göre, haritada numaralandırılan tarım yörelerinden hangisinin monokültür bitkisi yanlış eşleştirilmiştir?</p> <p>A) I B) II C) III D) IV E) V</p>	X																													
<p>Haritaları Doğru Şekilde Yorumlama</p> <p>Abay, C. LYS Coğrafya Soru Bankası: Esen Yayınları</p>	<p>20. Türkiye’de çevre sorunlarının her yıl daha da artmasında,</p> <p>I. Sanayi tesislerinin, araç sayısının çok fazla olması, hava kirliliğinin artması</p> <p>II. Aşırı sulamanın yapıldığı kurak alanlarda ekosistemin bozulması</p> <p>III. Fabrikaların verimli tarım alanlarının yakınlarında kurulması tarım alanlarında ki kirliliğinin artması rol oynamaktadır.</p> <p>Buna göre, haritada verilen K, L ve M kesimlerindeki çevre sorunlarının artmasında, I, II ve III etkenlerinden hangisinin en çok etkili olduğu söylenebilir?</p> <table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th><u>K</u></th> <th><u>L</u></th> <th><u>M</u></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A)</td> <td>II</td> <td>III</td> <td>I</td> </tr> <tr> <td>B)</td> <td>I</td> <td>II</td> <td>III</td> </tr> <tr> <td>C)</td> <td>III</td> <td>I</td> <td>II</td> </tr> <tr> <td>D)</td> <td>I</td> <td>III</td> <td>II</td> </tr> <tr> <td>E)</td> <td>II</td> <td>I</td> <td>III</td> </tr> </tbody> </table>		<u>K</u>	<u>L</u>	<u>M</u>	A)	II	III	I	B)	I	II	III	C)	III	I	II	D)	I	III	II	E)	II	I	III	X					
	<u>K</u>	<u>L</u>	<u>M</u>																												
A)	II	III	I																												
B)	I	II	III																												
C)	III	I	II																												
D)	I	III	II																												
E)	II	I	III																												

<p>Haritaları Doğru Şekilde Yorumlama</p> <p>Taylan, E ve Birlik, E. (2015). LYS Coğrafya Soru Bankası: Karekök Yayınları</p>	<p>13.</p> <p>Yukarıdaki haritada numaralandırılan kentlerin gelişiminde etkili olan <u>en önemli</u> ekonomik faaliyetler aşağıdakilerden hangisinde doğru sıralanmıştır?</p> <table border="0"> <thead> <tr> <th>I</th> <th>II</th> <th>III</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A) Sanayi</td> <td>Tarım</td> <td>Madencilik</td> </tr> <tr> <td>B) Tarım</td> <td>Turizm</td> <td>Ticaret</td> </tr> <tr> <td>C) Turizm</td> <td>Sanayi</td> <td>Tarım</td> </tr> <tr> <td>D) Ulaşım</td> <td>Madencilik</td> <td>Sanayi</td> </tr> <tr> <td>E) Tarım</td> <td>Sanayi</td> <td>Madencilik</td> </tr> </tbody> </table>	I	II	III	A) Sanayi	Tarım	Madencilik	B) Tarım	Turizm	Ticaret	C) Turizm	Sanayi	Tarım	D) Ulaşım	Madencilik	Sanayi	E) Tarım	Sanayi	Madencilik	x				
I	II	III																						
A) Sanayi	Tarım	Madencilik																						
B) Tarım	Turizm	Ticaret																						
C) Turizm	Sanayi	Tarım																						
D) Ulaşım	Madencilik	Sanayi																						
E) Tarım	Sanayi	Madencilik																						
<p>Haritaları Doğru Şekilde Yorumlama</p> <p>Komisyon. YGS-LYS coğrafya soru bankası. Ankara: Kampüs Yayınları</p>	<p>2. Suyun az olduğu kurak bölgeler, başta tarımı sınırlandıran , insan yaşamını olumsuz yönde etkileyen yerleşmelerin seyrek olduğu sahalara örnektir.</p> <p>Buna göre, yukarıdaki haritada numaralarla belirtilen yerlerden hangilerinde suyun azlığına bağlı olarak yerleşmeler sınırlıdır?</p> <p>A) I ve II B) II ve III C) IV D) III ve V E) IV ve V</p>			x																				

EK2: ORTA ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN HARİTA BECERİ DÜZEYLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BAŞARI TESTİ

Sevgili öğrenciler;

Bu çalışma bilimsel bir araştırmaya yön vermek için yapılmıştır. Burada vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Lütfen her soruyu dikkatlice okuyarak, size uygun seçeneği işaretleyiniz. Bir soruda birden fazla seçeneği **işaretlemeyiniz.**

İlgi ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Mahmut ÖNCÜ
Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyet

Kız (.....)

Erkek (.....)

2. Okulunuz

.....

3. Anne Eğitim Düzeyi

Okuma yazma bilmiyor ( ), Okuma yazma biliyor ( ), İlkokul ( ), Ortaokul ( )
Lise ( ), Üniversite ( ), Yüksek Lisans ( ), Doktora ( )

4. Baba Eğitim Düzeyi

Okuma yazma bilmiyor ( ), Okuma yazma biliyor ( ), İlkokul ( ), Ortaokul ( )
Lise ( ), Üniversite ( ), Yüksek Lisans ( ), Doktora ( )

5. Coğrafya dersine ilgi düzeyiniz.

Coğrafya dersine ilgi duymuyorum. ( )

Coğrafya dersine kısmen ilgi duyuyorum. ( )

Coğrafya dersine ilgi duyuyorum. ( )

6. Coğrafya dersinde harita ile ilgili uygulamalara katılma sıklığınız.

Katılmıyorum ( ), Az katılıyorum ( ), Sık katılıyorum ( )

7. Taslak Harita Oluşturma

Taslak harita oluşturma örnekleri yapmadım. ( )

Taslak harita oluşturma örnekleri yaptım. ( )

8. Coğrafya dersinde öğretmeninizin atlas veya harita kullanma sıklığı.

Kullanmıyor ( ), Az kullanıyor ( ), Sık kullanıyor ( )

9. Coğrafya dersinde öğretmeninizin küre kullanma sıklığı.

Kullanmıyor ( ), Az kullanıyor ( ), Sık kullanıyor ( )

10. Coğrafya öğretmeninizin teknolojik (Akıllı tahta, projeksiyon vs.) imkanları kullanma sıklığı.

Kullanmıyor ( ), Az Kullanıyor ( ), Sık kullanıyor ( )

11. En son gördüğünüz matematik dersindeki not ortalamanız.

0 - 49,99 ( )

50,00 – 59, 99 ( )

60,00 – 69, 99 ( )

70,00 – 84, 99 ( )

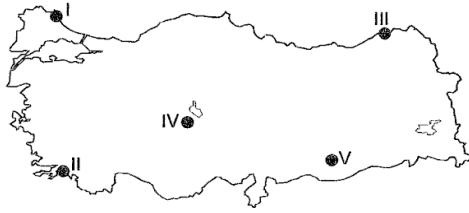
85, 00 – 100 ( )

1. CBS; dünya üzerindeki karmaşık sorunların çözümüne yönelik, mekâna dayalı karar verme süreçlerinde kullanıcılara yardımcı olmak üzere coğrafi verilerin kullanılmasıdır. CBS'nin kullanımının çeşitli faydaları vardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi CBS'nin sağladığı yararlarından biri değildir?

- A) Acil durumda müdahale analizleri
- B) Kritik bilgi analizleri
- C) Hızlı ve kolay kullanım
- D) Yakında ve uzakta coğrafi veri sorgulama imkânı
- E) Tek alanda kullanılma yaygınlığı

2. Suyun az olduğu kurak bölgeler, başta tarımı sınırlandıran , insan yaşamını olumsuz yönde etkileyen yerleşmelerin seyrek olduğu sahalara örnektir.

Buna göre, yukarıdaki haritada numaralarla belirtilen yerlerden hangilerinde suyun azlığına bağlı olarak yerleşmeler sınırlıdır?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) IV
- D) III ve V
- E) IV ve V

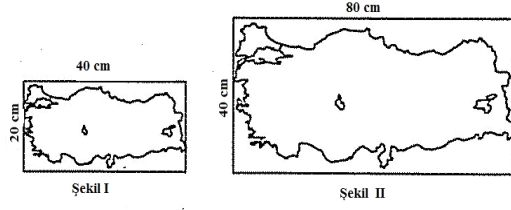
3. I. Maliyeti yüksek ve kullanımı zor olduğu için fazla tercih edilmez.

II. Yeryüzü şekillerini gerçeğe en yakın gösteren yöntemdir.

Yukarıda özellikleri verilen harita çizim yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarama yöntemi
- B) Kabartma yöntemi
- C) Gölgeleme yöntemi
- D) Renklendirme yöntemi
- E) İzohips yöntemi

4.

Türkiye'nin fiziki haritası önce, şekil I de gösterilen boyutlarla, sonra şekil II deki boyutlarla çizilmiştir.

- II. çizimde I. çizime göre ,
I. küçültme oranı,
II. yükseklik değeri,
III. coğrafi koordinatları,
IV. kıyıların haritadaki uzunlukları

Özelliklerinden hangilerinde , herhangi bir değişiklik yapılmamıştır?

- A) I ve II   B) I ve IV   C) II ve III   D) II ve IV   E) III ve IV

5. Silindirik projeksiyon yöntemiyle çizilmiş bir dünya haritasında aşağıda belirtilen ülkelerden hangisinin şekil ve boyutlarında en az bozulma meydana gelir?

- A) Norveç   B) Türkiye   C) İngiltere   D) Kanada   E) Brezilya

6. Renklendirme yöntemine göre çizilmiş bir fiziki haritada;

- * Konya Ovası'nın sarı renk ile
- * Bafra Ovası'nın yeşil renk ile
- * Erzincan Ovası'nın turuncu renk ile

Gösterilmiş olması, bu ovaların hangi bakımından farklı olmalarıyla ilgilidir?

- A) Toprak türü
B) Yükselti
C) Tarım ürünü çeşitliliği
D) Jeolojik yapı
E) Bitki örtüsü

7. 1/500.000 ölçekli bir haritada A ve B kentleri arasındaki uzaklık 10 cm olarak ölçülmüştür.

Buna göre A ve B kentleri arasındaki gerçek uzunluğu bulunuz.

- A) 60 km   B) 50 km   C) 40 km   D) 45 km   E) 55 km

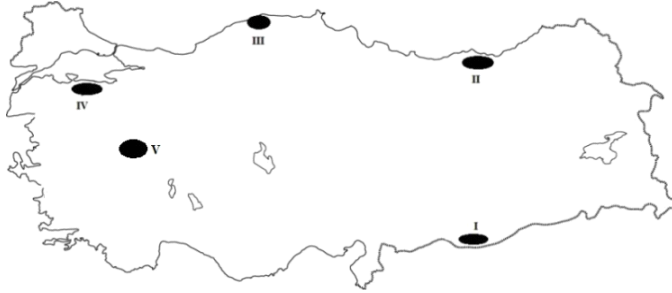
8. Aşağıdaki haritada , üç farklı yer altı kaynağının Türkiye'deki başlıca çıkarım alanları verilmiştir.

Bu merkezlerde çıkarılan yer altı kaynakları sırasıyla aşağıdakilerden hangisidir?

	<u>Divriği</u>	<u>Bigadiç</u>	<u>Murgul</u>
A)	Demir	Bakır	Bor
B)	Bor	Demir	Bakır
C)	Bakır	Bor	Demir
D)	Demir	Bor	Bakır
E)	Bakır	Demir	Bor

9. Yaz aylarında sıcaklığın yüksek ve havadaki nemin az olduğu karasal iklim bölgelerinde buharlaşma fazla olur.

Buna göre, yukarıdaki haritada numaralandırılmış olan bölgelerden hangisinde yazın buharlaşmanın şiddeti daha fazla olur?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

10. Bir yolun gerçek uzunluğu 18 km, harita uzunluğu 9 cm ise bu yolun gösterildiği haritanın ölçeği nedir?

- A) 1/20 000   B) 1/50 000   C) 1/100 000   D) 1/150 000   E) 1/200 000

11. Bir tarım ürününün en yaygın yetiştirildiği ve en çok üretildiği yere, o ürünün tarım bölgesi adı verilir. Ayrıca bu özellikteki ürün ise o bölgenin mono kültür bitkisi olarak kabul edilir.

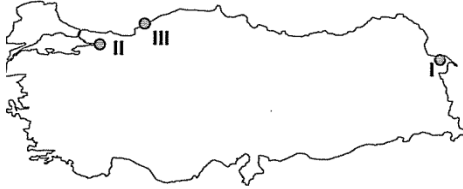
Buna göre, haritada numaralandırılan tarım yörelerinden hangisinin monokültür bitkisi yanlış eşleştirilmiştir?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

12. Harita çiziminde öncelikle belirlenmesi gereken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Coğrafi koordinatlar   B) Yön oku   C) Lejant   D) Haritanın konusu   E) Ölçek

13.

Yukarıdaki haritada numaralandırılan kentlerin gelişiminde etkili olan en önemli ekonomik faaliyetler aşağıdakilerden hangisinde doğru sıralanmıştır?

I	II	III
A) Sanayi	Tarım	Madencilik
B) Tarım	Turizm	Ticaret
C) Turizm	Sanayi	Tarım
D) Ulaşım	Madencilik	Sanayi
E) Tarım	Sanayi	Madencilik

14. Dünyanın küresel bir yüzeye sahip olması, harita çizimlerinde aşağıdakilerden hangisinin geliştirilmesini zorunlu hale getirmiştir?

- A) Haritada kullanılan işaretlerinin
- B) Renk tonlarının
- C) Ölçek türlerinin
- D) Projeksiyon yöntemlerinin
- E) Alan hesaplama yöntemlerinin

15. Eşyüksekti eğrilerinin aralıklarının sık veya seyrek olması yer şekillerinin eğim koşullarına bağlıdır.

Aşağıdaki yer şekillerinden hangisini gösteren eşyüksekti eğrileri daha sık aralıklarla çizilir?

- A) Kıyı ovaları
- B) Birikinti konisi
- C) Delta
- D) Plato
- E) Dik yamaç

16. Haritalar yer şekillerini gerçeğe tam uygun olarak göstermezler. Haritalarda mutlaka hatalar oluşur.

Bu durumun temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Karaların yarımkürelerde farklı dağılması.
- B) Kuşbakışı görünüşün tam sağlanamaması.
- C) Dünya'nın şeklinin küresel olması.
- D) Güney Yarım Küre'de okyanusların geniş yer kaplaması.
- E) Ovaların geniş yer kaplaması.

17. Aşağıdaki illerin alanları aynı büyüklükteki sayfalara, sayfaların tümü kullanılarak çizilmiştir.

Buna göre, hangi ilin haritasında ayrıntı gösterme gücü daha fazdır?

- A) Antalya
- B) Erzurum
- C) Bartın
- D) Konya
- E) Şanlıurfa

18. Biri kuzey, diğeri güney yarımkürede bulunan iki noktanın, dönüş hızları aynıdır.

Bu durum, iki noktanın hangi özelliğinin aynı olmasının sonucudur?

- A) Meridyenlerinin
- B) Yer şekillerinin
- C) Yükseltilerinin
- D) Ekvator'a uzaklıklarının
- E) Sıcaklıklarının

19. Aşağıdakilerden hangisi siyasi haritalarda yer alır?

- A) Ülke ve İl sınırları
- B) Yükselti basamakları
- C) Bitki örtüsü
- D) Ekonomik faaliyetler
- E) Yağış miktarı

20. Türkiye’de çevre sorunlarının her yıl daha da artmasında,

- I. Sanayi tesislerinin, araç sayısının çok fazla olması, hava kirliliğinin artması
- II. Aşırı sulamanın yapıldığı kurak alanlarda ekosistemin bozulması
- III. Fabrikaların verimli tarım alanlarının yakınlığında kurulması tarım alanlarında ki kirliliğinin artması rol oynamaktadır.

Buna göre, haritada verilen K, L ve M kesimlerindeki çevre sorunlarının artmasında, I, II ve III etkenlerinden hangisinin en çok etkili olduğu söylenebilir?

	<u>K</u>	<u>L</u>	<u>M</u>
A)	II	III	I
B)	I	II	III
C)	III	I	II
D)	I	III	II
E)	II	I	III

EK 3: ŞANLIURFA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ UYGULAMA İZİN BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 19/04/2018-E.16601

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 78521740-044
Konu : Mahmut ÖNCÜ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Şanlıurfa Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğünün Mahmut ÖNCÜ'nün Uygulama Tez Talebine ilişkin ilgi yazısı ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR
Rektör Yardımcısı

Ek:İlgi yazı ve ekleri (2 sayfa)

Evrakı Doğrulamak İçin : http://obys.harran.edu.tr/envision/Validate_Doc.aspx?V=BEBP3EV2K

Adres:Mardin Yolu 22. km Osmanbey Kampüsü Haliliye/ŞANLIURFA
Telefon:0414 318 3020 Faks:0414 318 3197
e-Posta:ogrenci@harran.edu.tr Elektronik Ağ:http://ogrenci.harran.edu.tr/

Bilgi için: Mehmet BİLEN
Unvanı: Memur
Dahili No: 1568

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Evrak Tarih ve Sayısı: 17/04/2018-9389

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 26292541-44-E.7527555
Konu : Mahmut ÖNCÜ Uygulama Tez Talep İzni

13.04.2018

HARRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 28.03.2018 tarih ve 2884 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mahmut ÖNCÜ'nün yürütmekte olduğu tezi ile ilgili başarı testi çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde ilgi yazı ekinde adı geçen liselerde toplamda 300 öğrenciye 2(iki) kez başarı testi uygulamasına ilişkin ilgi yazı ve ekleri değerlendirilmiş olup;

Söz konusu başarı testi çalışmasının sonuçlarının Müdürlüğümüzce paylaşılması ve uygulama çalışmasının eğitim öğretim faaliyetini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Şerafettin TURAN
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Liste

Mustafa K. TURAN
İl Millî Eğitim Müd.
Memur
Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır
16.04.2018

Adres: N.Cevheri Cad. No:20 İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Haliliye/ŞANLIURFA
Elektronik Ağ: <http://sanliurfa.meb.gov.tr>
e-posta: arge63@meb.gov.tr

Bilgi için:

Tel: 0 (414) 280 63 57
Faks: 0 (414) 280 63 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden aa31-1cde-39ea-994d-2a8e kodu ile teyit edilebilir.

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Evrak Tarih ve Sayısı: 26/03/2018-E.13198

UYGULAMA YAPILACAK OKULLAR

HALİLİYE İLÇESİNDE BULUNAN LİSELER

TOBB Fen Lisesi
ÇEAŞ Şanlıurfa Anadolu Lisesi
Osmanğazi Anadolu Lisesi
Şanlıurfa Anadolu İmam Hatip Lisesi
Davut Zeki Akpınar Anadolu İmam Hatip Lisesi
Urfa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Bahçelievler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Şanlıurfa Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Rabia Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

KARAKÖPRÜ İLÇESİNDE BULUNAN LİSELER

Şanlıurfa Fen Lisesi
Yahya Kemal Beyatlı Anadolu Lisesi
Mehmet Güneş Sosyal Bilimler Lisesi
Maşuk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
İsmail Nazif Bayraktar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Karaköprü Hatice Kübra Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Nesibe Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Şanlıurfa Esentepe İMKB Anadolu Lisesi

EYYÜBİYE İLÇESİNDE BULUNAN LİSELER

TES-İŞ Anadolu Lisesi
Şair Nabi Anadolu Lisesi
Eyyübiye Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Eyyübiye Ayhan Şahenk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Atatürk Anadolu Lisesi
Şair Nabi Anadolu İmam Hatip Lisesi